

KAPETAN JEVTO MILETIN NIKOLIĆ

Marko Kadić

The article Contributions for the Biography of Jevto Nikolin Miletić Based on the Archive Material in the Public Archive of Montenegro, the Archive Section of Nikšić, related to the life and work of Jevto Nikolić. Most of the material we read and used so far hasn't yet been published, so its disclosure would be useful to the future researchers.

Jevto Miletin Nikolić rođen je u Ozrinićima, u Nikšiću 25. decembra 1836. godine. Istakao se u crnogorsko-osmanskom ratu 1862. godine, zbog čega je dobio zvanje barjaktara, a zatim i kapetana lukovske kapetanije. Kapetan Lukova bio je do 1871. godine.

Kapetanije su ustanovljene 1837. godine i kao osnovne upravno-administrativne jedinice postojale su do kraja državne nezavisnosti. Granice kapetanija odgovarale su plemenskim granicama. Na čelu kapetanija bili su kapetani, koji su predstavljali najvišu lokalnu vlast. Kapetani su sudili u manjim sporovima, obavljali određene administrativne poslove, prikupljali porez i do 1871. godine bavili se vojnim poslovima. Kapetanije su bile sastavljene od seoskih opština na čijem su čelu bili kmetovi.¹

---

¹ Grupa autora, *Istorijski leksikon Crne Gore*, K-PER, Podgorica, 2006, str. 750.

Nakon administrativnih reformi 1871. godine u Crnoj Gori formirano je 9 načelstava, koja su bila sudsko-administrativni organi državne vlasti. Načelstva su bila nadređena lokalnoj, kapetanskoj vlasti. Načelnik nikšićke Župe bio je Jevto Nikolić, i na toj funkciji je ostao do oslobođenja Nikšića (8. septembra 1877. godine).

U periodu dok je Jevto Nikolić bio u državnoj službi, od početka šezdesetih godina do 1899. godine, centralni organi vlasti u Crnoj Gori, pored knjaza, koji je bio apsolutni vladar, bili su: Senat, Državni savjet, Veliki sud i Ministarstvo sa šest odjeljenja.

Glavna institucija državne vlasti u Crnoj Gori do 1879. godine bio je Senat. Predsjednici Senata u vrijeme djelovanja Jevta Nikolića u državnoj službi bili su Mirko Petrović Njogoš i Božo Petrović Njogoš. Odluke koje je donosio Senat ticale su se mnogih oblasti političkog i društvenog života. Pored suđenja u svim vrstama sporova i obavljanja funkcije apelacionog suda, Senat je izdavao potvrde o vlasništvu, radnom angažovanju i odlikovanjima, ovjeravao vlasnička dokumenta i ugovore, potvrđivao granice između plemena, donosio akte o pomilovanju i izgnanstvu, izdavao pasoše, vodio nadzor o sprovođenju odluka koje je donijela vlast, održavao komunikaciju sa inostranim vlastima kada su bila povrijeđena prava crnogorskih državljana, sprovodio istražne radnje, donosio uredbe koje su se ticale trgovine, javnih radova, vojnih poslova i mobilizacije. Od 1868. godine u nadležnost Senata stavljani su poslovi vođenja državnih finansija. Radi efikasnijeg djelovanja Senata, 1874. godine izvršena je reforma i u okviru Senata je formirano pet posebnih uprava: Uprava za unutrašnja djela, Uprava za finansije, Uprava za vojne poslove, Uprava za prosvjetu i Kancelarija za spoljne poslove. Na čelu uprava bili su senatori koje je postavljao knez Nikola i one su predstavljale preteču crnogorskih ministarstava, koja su formirana nakon ukidanja Senata.²

---

² Grupa autora, *Istorijski leksikon Crne Gore*, CRN-CU, Podgorica, 2006, str. 453–454.

Poslije 1878. godine i Berlinskog kongresa dolazi do velikih promjena u životu Crne Gore. Crna Gora je na Berlinskom kongresu dobila nezavisnost, a njena teritorija je duplo uvećana i iznosila je 9475 kvadratnih kilometara. To je izazvalo potrebu da se izvrši reforma centralnih organa vlasti i nova administrativna podjela u Crnoj Gori. U cilju modernizacije institucija vlasti, knjaz Nikola je u martu 1879. godine ukinuo Senat, a formirani su Državni savjet, Veliki sud i Ministarstvo sa šest odjeljenja.

Državni savjet imao je ulogu savjetodavnog organa o svim pitanjima koja su se odnosila na funkcionisanje države, a imao je zadatak da analizira zakone i zakonske prijedloge. Državni savjet vršio je nadzor nad cijelom državnom upravom, formirao istražne kontrole, koje su se bavile radom pojedinih organa vlasti, zatim primao i razmatrao narodne molbe i žalbe, a imao je obavezu da na kraju godine sastavlja budžet. Nadležnosti Državnog savjeta utvrđene su Zakonom o knjaževskoj Vladi i Državnom savjetu 1902. godine, kao i Ustavom 1905. godine. Predsjednik Državnog savjeta od 1879. do 1905. godine bio je Božo Petrović Njegoš.³

Veliki sud bio je najviša sudska instanca u Crnoj Gori. Prema *Opštem imovinskom zakoniku* iz 1888. godine, Veliki sud bio je najviši sud u svemu što se tiče starateljstva i starateljskih poslova. Zakonom o sudskoj vlasti iz 1902. godine, Veliki sud postao je najviši apelacioni sud, jer je do tada svaki Crnogorac u građanskim parnicama imao pravo da se u posljednjoj instanci žali knjazu. Veliki sud imao je predsjednika i 6 sudija, a njemu je bilo podređeno 10 okružnih sudova. Veliki sud je donosio naredbe, preporuke i pravila za lokalne organe vlasti ili za niže sudske instance. Nižim sudskim instancama je uglavnom propisivao način vođenja sudskog postupka, dok je lokalnim organima vlasti određivao način sankcionisanja određenih moralnih i zakonskih

---

³ Grupa autora, *Istorijski leksikon Crne Gore*, Č–J, Podgorica, 2006, str. 580–582.

prestupa, kao i zabranu ružnih običaja.⁴ Ministarstvo, odnosno crnogorsku vladu uglavnom je činilo šest resora: Ministarstvo vojno, Ministarstvo inostranih djela, Ministarstvo pravde, Ministarstvo prosvjete i crkvenih djela, Ministarstvo unutrašnjih djela i Ministarstvo finansija i građevine.

Nova administrativna podjela u Crnoj Gori izvršena je nakon rata 1878. godine i tada je Crna Gora podijeljena na 10 nahija: Katunsku, Riječku, Crmničku, Lješansku, Brdsku, Moračku, Vasojevičku, Nikšićku, Zetsku i Primorsku. Na čelu nahija (okruga) bili su okružni kapetani ili načelnici. Nikšićka nahija obuhvatala je varošku opštinu Nikšić i 13 kapetanija. Prvi načelnik nikšićke nahije, od 1878. do marta 1879. godine, bio je Jevto Nikolić. U martu 1879. godine, kad je izvršena reforma centralnih organa vlasti, Jevto Nikolić postavljen je za okružnog sudiju u Nikšiću. Jevto Nikolić bio je okružni sudija u Nikšiću do 1897. godine, kada je postao član Velikog suda na Cetinju. Tu funkciju je obavljao do svoje smrti, decembra 1899. godine.

Nakon reformi 1871. godine, crnogorska vojska podijeljena je na 7 brigada: Katunsku, Hercegovačku, Bjelopavličku, Piper-sko-bratonožičko-rovačku, Moračko-vasojevičku, Riječko-crmničku i Gardijsku brigadu, koja je bila sastavljena od po jednog bataljona sa teritorije postojećih šest brigada. Brigade su bile podijeljene na bataljone. Hercegovačku brigadu činila su četiri bataljona: Grahovsko-rudinski, Pješivački, Župsko-lukovski i Drobnjački. Komandir Župsko-lukovskog bataljona, od 1871. do 1878. godine, bio je Jevto Nikolić. Na čelu Župsko-lukovskog bataljona, u toku rata 1876–1878. godine, Jevto Nikolić je učestvovao u mnogim bojevima: na Vučjem dolu, Krscu (komandovao je desnim krilom crnogorske vojske), na Ništicama i u opsadi Nikšića.

---

⁴ Grupa autora, *Istorijski leksikon Crne Gore*, PER–Ž, Podgorica, 2006, str. 1168–1169.

Jevto Nikolić obavljao je još neke dužnosti. Bio je pogranični komesar na crnogorsko-turskoj granici u okolini Nikšića od 1871. do 1877. godine. Zatim je bio glavni upravnik na izgradnji puta Nikšić – Danilovgrad 1889. godine. Kolski put Nikšić – Danilovgrad dugačak je 32 kilometra, a radovi na njegovoj izgradnji trajali su od 1886. do 1892. godine. Jevto Nikolić izvršio je podjelu zemlje u kolašinskom okrugu 1886. i 1887. godine. Popravka kolskih puteva u okolini Nikšića izvršena je 1898. godine, a glavni upravnik na tom poslu bio je Jevto Nikolić.

Jevto Nikolić je umro 7. decembra 1899. godine na Cetinju, a sahranjen je u rodnom mjestu, u Ozrinićima.

O Jevtu Nikoliću u našoj historiografiji mogu se pronaći podaci vezani za njegovu aktivnost u političkom, privrednom i kulturnom pogledu. Te podatke nalazimo u djelima koja se odnose na istoriju Nikšića, *Istorijskom leksikonu Crne Gore*, nedeljnim novinama koje su izlazile u Crnoj Gori krajem XIX vijeka, u knjizi *Agrarni odnosi u Crnoj Gori 1878–1912* Žarka Bulajića i djelu *Pomenik crnogorskih i hecegovačkih ratnika i prvaka (1500–1918)* Čedomira Baćovića. Podatke o Jevtu Nikoliću nalazimo i u knjizi Veljka Šakotića *Nikšić u knjaževini (kraljevini) Crnoj Gori*. U prvom dijelu knjige autor piše o naseljavanju Nikšića i okoline. Koristeći dokumenta iz Bogišićevog arhiva i biblioteke u Cavtatu, kao i *Durmitorski zbornik* Jovana Bojovića, Šakotić je naveo mišljenje Jevta Nikolića o porijeklu bratstava u nikšićkoj Župi. Valtazar Bogišić, koji je napisao *Opšti imovinski zakonik* (1888. godine) i bio ministar pravde u crnogorskoj vladi (1893–899. godine), u julu 1894. godine obavljao je inspekciju okružnih i plemenskih kapetanskih sudova, a uzgred je bilježio kazivanja uglednih mještana o ljudima i događajima iz prošlosti koji su ga interesovali. On je 16. jula boravio u Nikšiću đe se susreo sa predsjednikom Okružnog suda Jevtom Nikolićem. Jevto Nikolić, koji je bio načelnik Župe (1871–1877), preporučio je Bogišiću da posjeti Župu i obnovljeni župski manastir, a tom prilikom pokazao mu je

i zlatnu medalju kojom je ruski car Pavle I (1796–1801) odlikovao njegovog pretka, igumana ostroškog manastira. On je Bogišiću ispričao o župskim bratstvima, koja, po njegovom mišljenju, vode porijeklo od Nikše i njegovih potomaka. Prema kazivanju Jevta Nikolića, glavna bratstva u nikšičkoj Župi su: Bojovići, Kneževići, Šundići i Vojvodići. Zatim on kaže da svi Nikšini potomci slave Lučindan i da im je zborna mjesto na Krstovačama, u dijelu Župe pri Gračanicima.⁵

U knjizi Veljka Šakotića možemo pronaći da je Jevto Nikolić bio prvi načelnik ili okružni kapetan nikšičke nahije, da je kao komandant Župsko-lukovskog bataljona bio zadužen za raspodjelu zemlje svojim vojnicima u Nikšiću nakon njegovog oslobođenja, da je bio jedan od prvih članova nikšičke čitaonice, koja je osnovana 1881. godine, i da je imao akcije u Akcionarskom društvu nikšičke štamparije, koje je osnovano 1898. godine.⁶

U knjizi *Nikšička oblast 1878–1918*. Milan Sarić kaže sljedeće: „Govoriti o oslobođenju Nikšića od Turaka, podjeli zemlje, posleratnoj izgradnji vlasti u ovom kraju i o brojnim suđenjima i čuvanju pravde krajem XIX vijeka, teško je a da se ne govori o Jevtu Miletinu iz Ozrinića”.⁷ Međutim, Milan Sarić se ovde, govoreći o Jevtu Nikoliću kao ličnosti i državnom činovniku, oslanja uglavnom na priče i anegdote, što svakako nijesu pouzdani historijski izvori. Inače, prilikom objašnjavanja određenih procesa i događaja u nikšičkom kraju u drugoj polovini XIX vijeka, Milan Sarić je koristio neka dokumenta iz fonda Jevta Miletina Nikolića, koja se nalaze u Državnom arhivu Crne Gore, Arhivsko odjeljenje Nikšić.

---

⁵ Veljko Šakotić, *Nikšić u knjaževini (kraljevini) Crnoj Gori*, Nikšić, 1996, 17–19.

⁶ *Isto*, str. 67, 72, 244, 325.

⁷ Milan Sarić, *Nikšička oblast 1878–1918*, Beograd, 1997, str. 250–252.

U *Istorijskom leksikonu Crne Gore* nalazimo osnovne biografske podatke o Jevtu Nikoliću. U *Leksikonu* se kaže da je Jevto Nikolić bio barjaktar, lukovski kapetan, predsjednik Okružnog suda u Nikšiću, okružni načelnik u Nikšiću, član Velikog suda na Cetinju, kao i da se istakao u ratovima 1862. godine (zbog čega je dobio zvanje barjaktara) i 1876–1878. godine (đe je učestvovao u mnogim bojevima: na Vučjem dolu, Krscu, na Ništicama i u opsadi Nikšića, kao komandant župsko-lukovskog bataljona).⁸

U knjizi *Pomenik crnogorskih i hercegovačkih ratnika i prvaka (1500–1918)* Čedomir Baćović ističe da je Jevto Nikolić bio znameniti crnogorski junak, hajduk, barjaktar, četovođa, plemenski kapetan (župsko-lukovski), komandir bataljona, predsjednik suda u Nikšiću i član Velikog suda na Cetinju. Takođe, navodi da se istakao velikom hrabrošću u mnogim bojevima i bitkama: na Vučjem dolu, Krscu, Ništicama, u opсадama Nikšića, Spuža, Podgorice, Bara i Ulcinja. Na kraju, Baćović kaže da je Jevto Nikolić u narodnom pamćenju ostao kao izuzetno uman glavar i originalni plemenski sudija.⁹

U djelu *Agrarni odnosi u Crnoj Gori 1878–1912* Žarka Bulajića možemo pronaći da je Jevto Nikolić izvršio konačnu podjelu zemlje u kolašinskom okrugu 1886. i 1887. godine. Prilikom podjele zemlje u nikšićkoj oblasti najviše zemlje dobile su ličnosti koje su imale visoke funkcije u vojnim organima i državnom aparatu, kao i rodbina knjaza Nikole. Tako je Jevto Nikolić dobio kao darovnicu 37 rala zemlje i dvije i po kose livade.¹⁰

---

⁸ Grupa autora, *Istorijski leksikon Crne Gore*, K–PER, Podgorica, 2006, str. 925.

⁹ Čedomir Baćović, *Pomenik crnogorskih i hercegovačkih ratnika i prvaka (1500–1918)*, Nikšić, 1999, 142.

¹⁰ Žarko Bulajić, *Agrarni odnosi u Crnoj Gori 1878–1912*, Titograd, 1959, 45, 63–75.

U nekrologu posvećenom Jevtu Nikoliću u zvaničnom glasilu Crne Gore, *Glasu Crnogorca*, kaže se da je Jevto Nikolić umro 7. decembra na Cetinju, kao i da su njegove posmrtno ostatke sa Cetinja prema Nikšiću ispratili Mirko Petrović, (srednji sin knjaza Nikole), članovi Velikog suda, pukovnik Sumarokov i građani Cetinja. U govoru koji je održao Bajo Gardašević član Velikog suda Jevtu Nikoliću na Cetinju, navodi se da je Jevto Nikolić još od svoje petnaeste godine, u doba vladavine knjaza Danila, počeo hajdukovati sa znamenitim junacima: vojvodom Ilijom (Ilija Đukanov Zvicer), serdarom Šćepanom (Šćepan Radojev Todorović), Jovanom Lučićem i dr, da je učestvovao u svim ratovima od 1862. godine i da je bio pravi patriota, koji je vjerno služio otadžbini i knjazu, koji ga je zbog toga odlikovao. Zatim se kaže da ga je knjaz Danilo odlikovao grbom barjaktarskim, da je bio kapetan Lukova, načelnik Župe, komandant Lukova i Župe, odakle je postavljen za okružnog kapetana u Nikšiću, a nakon toga za člana Velikog suda.¹¹

U neđeljnoj novini *Onogošt* (1899–1900) objavljen je, takođe, nekrolog povodom smrti Jevta Nikolića. Gotovo u čitavom tekstu govori se kako je tekao prijenos posmrtnih ostataka od Cetinja do Nikšića, đe je sahranjen u rodnom mjestu u OZRINIĆIMA. O životu i aktivnostima Jevta Nikolića u državnoj službi ovđe nemamo podataka.¹²

Jevto Miletin Nikolić i centralna vlast

Dokumenta koja je crnogorski Senat slao župskom načelniku Jevtu Miletinu Nikoliću vezana su za razne sporove, podjelu žita, krađe, vrijeđanje, stočne bolesti, izdavanje pasoša i nepoštovanje Zakonika. U najvećem broju slučajeva to su bile naredbe, a od Jevta Nikolića je traženo da se one izvrše.

---

¹¹ *Glas Crnogorca*, 10. decembar, 1899.

¹² *Onogošt*, br. 30, 1899.

U naredbi od 11. avgusta 1872. godine traži se da se, zbog govede bolesti koja se pojavila u određenim djelovima države, strogo pazi, da se zdrava goveda ne miješaju sa bolesnim, da se trgovcima goveda zabrani prolaz kroz zemlju, kao i da se na mjestima đe se pojave bolesna goveda postavi straža oko kuće.¹³ Iste godine 23. avgusta daje se stroga naredba, po preporuci knjaza Nikole, da se spriječi širenje stočne bolesti. Zahtjeva se izolovanje sela i plemena đe se pojavila bolest, da se stoka koja je bolesna nakon smrti duboko zakopa, a za nepoštovanje ove naredbe prijeti se zatvorskom kaznom od dvije godine i novčanom od 100 talijera.¹⁴ Crnogorski Senat je 2. marta 1873. godine poslao naredbu Jevtu Nikoliću da se zbog stočne bolesti koja se pojavila ne kupuju goveda i ovce izvan granice.¹⁵ U naredbi od 25. novembra 1874. godine dato je obavještenje da se u Turskoj javila ovčja i goveđa bolest. Zbog toga se naređuje svima u načelstvu da se stoka međusobno ne miješa.¹⁶ Crnogorski Senat je 1. februara 1879. godine poslao obavještenje da je Lazar Sočica javio na Cetinje, da se u Jezerima pojavila goveđa bolest. Načelniku Jevtu Nikoliću se naređuje da obznani u njegovom načelstvu, da se preko Krnova ne puštaju goveda ni pod kojim uslovom.¹⁷

---

¹³ Crnogorski Senat (u daljem navođenju CS) – načelniku Jevtu Nikoliću, 11. 08. 1872. godine, Državni arhiv Crne Gore (u daljem navođenju DACG), Arhivsko odjeljenje Nikšić (u daljem navođenju AON), Fond Jevto Miletin Nikolić (u daljem navođenju FJMN), k. II, br. 13.

¹⁴ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 23. 08. 1872. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 16.

¹⁵ CS – kapetanu Jevtu Nikoliću, 02. 03. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, K. II, br. 24.

¹⁶ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 25. 11. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 107.

¹⁷ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 01. 02. 1879. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 135.

U dokumentima koja su vezana za krađu stoke, uglavnom se traži da se ta stoka vrati ukoliko je to moguće, ili da se naplati šteta oštećenom. Tako se naređuje da Boško Dapčević i sin Jakova Mališina plate ukradene volove Omeru Hadžiomeroviću.¹⁸ U naredbi od 14. 12. 1873. godine traži se da se uvidi šta se desilo sa volovima Mitra Matova, da se ispituju svi oni koji su osumnjičeni za krađu, kao i svjedoci. Ukoliko se utvrdi da su osumnjičeni ukrali volove, treba da mu ih plate, ako ne, onda da se svjedok Sava Markov zakune da ne zna šta je bilo sa njima.¹⁹ Zatim se naređuje da se vrate konji Omeru Goraždaninu, koje su najvjerovatnije ukrali Stevan Drinjak i njegov drug, kao i da se oni ispituju u vezi sa tim slučajem.²⁰

Među dokumentima mogu se naći sporovi oko pasišta. Tako se u naredbi traži da Župljani ne brane Piperima ispašu stoke u Suhom vrhu, koju su ranije koristili, a da prilikom suđenja dođe pet najpoštenijih Župljana koji dobro poznaju spor. Rok za suđenje bio je osam dana poslije Male Gospođe 1874. godine, a na suđenje su pozvane obje strane.²¹ U drugoj naredbi traži se da se uvidi da li se Marko Đukanović i družina opravdano žale što im je njihova stoka vraćena sa planine. On tvrdi da mu je neki plemenski glavari naredio da izdigne preko seoske slage, što je bio razlog da se stoka vrati. Zbog toga treba utvrditi da li je koji plemenski glavari izdao naredbu, i ako jeste, njega globiti, a ako ne, onda treba globiti Marka Đukanovića sa družinom.²² Crnogorski

---

¹⁸ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 01. 07. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 80.

¹⁹ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 14. 12. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 76.

²⁰ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 28. 06. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 90.

²¹ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 10. 08. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 96.

²² CS – nač. Jevtu Nikoliću, 04. 06. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 84.

Senat naredio je da Liverovići napasaju stoku kao što su to radili i do tada, dok ne dođe neko iz Senata da o tome odluči.²³

Jevto Nikolić je bio pogranični komesar od 1871. do 1877. godine. Nakon crnogorske pobjede na Grahovcu 13. maja 1858. godine, Crnoj Gori su, između ostalih teritorija, pripali Lukovo, Rudine i nikšićka Župa, što je značajno pojačalo napetost na crnogorsko-turskoj granici u okolini Nikšića. Određene naredbe crnogorskog Senata odnose se na rješavanje graničnih sporova i sporova između Crnogoraca i turskih vlasti u Nikšiću. U jednom dokumentu imamo odgovor Senata na pismo koje mu je Jevto Nikolić uputio, a u kojem on optužuje Turke za loše ponašanje prema crnogorskim podanicima. U odgovoru se kaže da se i Turci žale na ponašanje Crnogoraca, a izražava se i bojznost da su crnogorski državljani krivlji, što je i dokazao slučaj određenog Kara Šubova. Načelniku se dalje naređuje da vodi računa da zločinci sa naše teritorije ne prelaze granicu, jer bi i sam načelnik mogao biti odgovoran za neželjene posljedice.²⁴ U naredbi od 16. 03. 1873. godine traži se od Jevta Nikolića da piše pismo nikšićkom mundiru, vezano za sukob između Đilasa i Radoja Čokova. U tom pismu treba da navede kako turska strana nije ništa učinila da kazni Đilasa zbog pokušaja ubistva Radoja Čokova, i da traži od turske strane da zaprijeti Đilasu da ubuduće ne radi ništa slično. Ako tako bude, stvar će biti zaboravljena sa crnogorske strane.²⁵ U drugom dokumentu se, takođe, traži od načelnika Jevta Nikolića da piše nikšićkom mundiru kako tvrdnja Boška Dapčevića i Jakova Mališića da je Jakov Spasojev ukrao volove Adžamerovića, nije tačna, i da zbog toga on ne

---

²³ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 13. 05. 1872. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 6.

²⁴ CS – nač. Jevtu Nikoliću, nije datirano, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 44.

²⁵ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 16. 03. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 27.

treba ni da ih plaća. Ukoliko mundir ne postupi tako, onda treba prodati imanje Boškovo da bi se podmirili troškovi Janka Spasojeva i njegove družine.²⁶ U naredbi vezanoj za falsifikovanje pisma, koje je predstavljeno kao od crnogorskog Senata, a poslato je nikšićkom kajmalanu, zahtijeva se da se ispita Jakša Šućur, ko je pisao to pismo, a da se krivci pošalju na Cetinje.²⁷

Nakon ubistva podgoričkog zabita Jusufa-bega Krnjića, od strane Pera Popovića u Podgorici 07. 10. 1874. godine, podgorički muslimani započeli su obračun sa Crnogorcima koji su se taj dan našli na podgoričkoj pijaci. Tada je ubijeno 17 Crnogoraca, a odnosi između Crne Gore i Osmanskog carstva veoma su se zaoštrili. Povodom ovoga slučaja u strogoj naredbi od 09. 10. 1874. godine traži se da se Crnogorci uzdrže od prelaska turske granice i činjenja štete na turskoj teritoriji. Pri tom se Jevto Nikolić opominje da ukoliko do prekršaja dođe u njegovom načelstvu, biće odgovoran, a ako se šta dogodi po njegovoj naredbi, mogao bi čak i glavom da plati.²⁸

Crnogorski Senat je u naredbi od 19. 02. 1876. godine tražio od komandira Jevta Nikolića da se Crkvičanin Vuk Filipov Babić, koji je prebjegao kod Turaka, a koji bi da se ponovo vrati, prvo preporuči Tripku Kuliću, koji treba da ga dovede kod njega, a zatim da ga on pošalje na Cetinje.²⁹ U jednoj naredbi traži se da se određena turska porodica zavede u protokol i zapiše dan kad je došla.³⁰

---

²⁶ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 10. 03. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 26.

²⁷ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 9. 04. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 29.

²⁸ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 9. 10. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 102.

²⁹ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 19. 02. 1876. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 115.

³⁰ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 12. 05. 1872. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 5.

Crnogorski Senat tražio je od Jevta Nikolića u naredbi od 05. 07. 1872. godine da sa Kajmalan-begom riješi granični spor na crnogorsko-turskoj granici.³¹

Određeni broj dokumenata vezan je za prodaju i davanje žita. U naredbi od 8. 10. 1874. godine traži se da se svi u načelstvu obavijeste da ako ko želi kupiti žito u Danilovgradu, mora uzeti u kapetana ili načelnika potvrdu sa kojom će kupiti to žito. U suprotnom žito neće biti prodato, a na potvrdi mora biti ime i prezime, tražena količina žita, kao i datum.³² U dokumentima se naređuje da se pojedinim ljudima da određena količina žita. Tako se po visokom nalogu naređuje da se Mašutu Jokovu Peroviću iz Cuca da jedan star žita,³³ a takođe po visokom nalogu, zahtijeva se da se Jovu Popovu Martinoviću da šest stari žita.³⁴ Crnogorski Senat tražio je da se narod obavijesti u kapetanijama da se knjaz Nikola očinski brine o svom narodu u teškoj i nerodnoj godini. Zatim se kaže da je knjaz naredio jednom broju senatora da pođu u inostranstvo da kupe žito, i da će žito doći do Petkova dana. U međuvremenu, knjaz traži od naroda da štedi, a ako ozim nestane, da se pozamljuje kod drugih ljudi, kako ne bi kupovali skupo žito po pazarima.³⁵

U dokumentu od 15. 02. 1874. godine objavljuje se da je crnogorski Senat prodao monopol duvana Andriji Jovićeviću. Dogovor je da on uplati u narodnu kasu 7100 forinti, a da ga je

---

³¹ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 5. 07. 1872. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 10.

³² CS – nač. Jevtu Nikoliću, 8. 10. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 105.

³³ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 21. 01. 1879. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 134.

³⁴ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 12. 10. 1876. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 129.

³⁵ CS – nač. Jevtu Nikoliću, nije datirano, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 136.

crnogorski Senat opunomoćio da po ustanovljenoj tarifi uzima porez na sav duvan koji se iznese preko granice, koji se preda unutar crnogorske knjaževine i koji se preko crnogorskog zemljišta prenosi iz jedne zemlje u drugu. Tarifa je iznosila za svaku oku do grama dva groša, za oku nerezanoga u listovima tri groša, a za oku rezanoga četiri groša. Ovaj porez plaćaju trgovci i oni koji kupuju više od pola litre duvana. Jovićević ima pravo da u vrijeme branja duvana uzima porez i onim domaćinstvima koja se bave njegovim uzgajanjem. Kazna za nepoštovanje ove odluke je plaćanje novčane kazne u vrijednosti duvana, plus tri talijera globe na svaku oku duvana od čega pola pripada kapetanima i onome koji prijavi krađu, a pola kontradžiji.³⁶ Upravitelj unutrašnjih poslova Mašo Vrbica obavještava kapetana Jevta Nikolića da pošto je uvećan porez na duvan u okolnim zemljama, a u Crnoj Gori nije, navedene okolnosti omogućavaju umnožavanje duvana po Crnoj Gori. Zbog toga se traži od načelnika i kapetana da se potrudu da proizvodnja duvana bude što veća i da će onaj višak, koji narod ne može prodati, vlada primati po cijeni 1 tvrdi talijer za četiri oke duvana.³⁷ Crnogorski Senat je načelniku Jevtu Nikoliću poslao naredbu u kojoj se kaže da je Simon Markov primio na kontrat travu buharicu za tri godine, i da je plaća po cijeni od tri prethodne godine. Dalje se naređuje da nijedan Crnogorac ne smije prodavati travu osim Simona Markova i da će se trava primati u Kotoru, Grahovu, Danilovgradu, Viru i Rijeci.³⁸

Neke naredbe vezane su za plaćanje dacije. Tako se naređuje da će se dacija obaviti 14. novembra 1872. godine, i da sav

---

³⁶ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 15. 02. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 64.

³⁷ Upravitelj unutrašnjih poslova Mašo Vrbica – nač. Jevtu Nikoliću, 03. 05. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 68.

³⁸ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 15. 04. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 31.

novac bude skupljen. Pri tom treba da se pazi na štetni novac, naročito na napoleone.³⁹ U drugoj naredbi traži se da se na dan plaćanja ne spori oko dacije, jer se o daciji tada neće suditi, a da sam kapetan dobro pazi na ovo.⁴⁰

Crnogorski Senat upozoravao je kapetane da se ne poštuju neki članovi Danilovog Zakonika, kao što su uređenje slavljenja krsnog imena, davanje podušja i grebanje pri pogrebu (88. i 89. član Zakonika knjaza Danila). Pri tom se navodi da će knjaz i Senat oprostiti to nepoštovanje do tada, ali da će se ukoliko se to ubuduće desi, strože postupati, a glavari, ukoliko se ne potrudu da Zakonik bude poštovan, biće lišeni službe. Zatim, traži se poštovanje svih naredbi dok ne budu promijenjene.⁴¹ Naredbom od 28. 05. 1874. godine zahtijeva se da oni koji dolaze da se sude pred Senatom sa sobom ponesu papir vezan za spor. Dalje se zahtijeva od kapetana da dobro ispituju spor, a da ona strana koja ne pristaje na presudu, donese papir sa jasno izloženim sporom. Kapetani koji imaju načelnika nad sobom, sporove treba da šalju na načelstvo, a oni koji nemaju na Senat. Traži se od kapetana da se strogo drže ove naredbe i da u suprotnom slijedi kazna (prvi put 5 talijera globe, drugi put 10 talijera globe, treći put gube službu).⁴²

Crnogorski Senat u jednom dokumentu kritikuje načelnika Jevta Nikolića, jer se jednako ne ophodi prema siromašnima i prema glavarima. Kritika je vezana za uzimanje novca, i traži se da se narodu vrati novac koji je uziman prije nego što je pop Filip donio nalog, a da se nakon objave naloga drži naredbe i

³⁹ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 26. 08. 1872. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 19.

⁴⁰ Luka Martinović – nač. Jevtu Nikoliću, 20. 08. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 47.

⁴¹ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 28. 05. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 73.

⁴² CS – kapetanima, 28. 05. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 74.

uzima novac. Dalje se naređuje da se kapetanima Jovanu Bajoviću, Savi Markovu i Milošu Bojoviću, kao i samom načelniku, oduzme sve od date prodaje, uz napomenu da ne varaju jer se na Cetinju sve zna.⁴³

U ovom fondu postoje dokumenta koja se odnose i na izdavanje pasoša. Tako crnogorski Senat obavještava Jevta Nikolića da na osnovu njegovog zahtjeva izdaje 50 pasoša, na njegovu odgovornost, da ih obilježava od broja 838, i da za svaki pasoš napiše kome je dat, kad je dat i za đe je dat.⁴⁴ Zatim, naređuje se da se izdaju dva pasoša, a da se pritom opišu oni koji dobijaju pasoš, napiše ime i prezime, kuda idu, kao što je to i ranije rađeno.⁴⁵

U dokumentima se nalaze naredbe da se određeni ljudi uhvate, proćeraju ili ubiju. U naredbi od 19. 07. 1871. godine traži se da se uhvati i ubije Brajan Dapčević, koji je pobjegao iz zatvora.⁴⁶ Zatim, postoji naredba u kojoj se traži da se proćera sin Vujadina Jovanova i da mu se zaprijeti da će biti ubijen ako se ikad vrati,⁴⁷ a u jednoj naredbi traži se da se na Cetinje pošalje čovjek koji je ubio serdareva sinovca.⁴⁸

U naredbi od 20. 11. 1874. god. traži se da se određena zemlja knjaza Nikole proda onome koji najviše da, s tim da prodaja

---

⁴³ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 7. 02. 1876. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 111.

⁴⁴ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 7. 09. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 100.

⁴⁵ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 5. 08. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 95.

⁴⁶ CS – kapetanima, 19. 07. 1871. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 2.

⁴⁷ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 30. 05. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 79.

⁴⁸ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 15. 10. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 52.

počne od 301 dukata, koliko je zemlja tada vrijedela. Najveća ponuda treba da se pošalje na Cetinje, da bi knjaz odlučio šta će dalje biti.⁴⁹ Crnogorski Senat poslao je naredbu načelniku Jevtu Nikoliću u kojoj traži da se zemlja u Lukovu dodijeli deci pokojnog Matije Antonijeva, uz kritiku što to već nije uradio kad je bio kapetan. Dalje se od Jevta Nikolića traži da se Matijina zemlja u Župi podijeli tako što će tri četvrtine pripasti njegovim sinovcima, a jedna četvrtina sinu Jovovu.⁵⁰

Crnogorski Senat je zatvorskom, tjelesnom i novčanom kaznom sankcionisao klevetu i vrijeđanje. Tako se naređuje da se žene koje su loše pričale o sestri Jovana Milatova smjeste u zatvor mjesec dana, kako je već presuđeno, mada Senat smatra da je trebalo postupiti strože. Ako bi žene i dalje nastavile sa klevetom, traži se da budu „išibane”.⁵¹ U naredbi od 28. 02. 1873. godine traži se da se pazi da se ne priča loše o ženi Butura Boškova.⁵² U drugoj naredbi zahtijeva se da se Gligor Zukov zakune da ništa nije imao sa ženom Buturovom, a da se svjedoci zakunu da nijesu videli ništa. Ukoliko bude tako, da se deca, koja su govorila da su ih videla zajedno, „išibaju tankim prutom”, a da njihovi roditelji plate putninu, koja je u tom slučaju potrošena.⁵³ U jednom dokumentu traži se da se uvidi da li je Radule Jokov govorio loše o ženi popa Stevana. Ukoliko se to utvrdi, onda od njega naplatiti globu koju je Radule Jokov već

---

⁴⁹ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 20. 11. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 104.

⁵⁰ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 24. 12. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 58.

⁵¹ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 25. 01. 1876. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 110.

⁵² CS – nač. Jevtu Nikoliću, 28. 02. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 23.

⁵³ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 3. 03. 1871. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 25.

platio.⁵⁴ U naredbi koja je vezana za krađu kćeri Radovana Četkova, a koju je ona učinila Spahu Jelezovu, kaže se da ako Radovan Četkov zna kome mu je kćerka davala od te krađe, da se od njih namiri šteta Spahu, a ako, pak, ne zna, da onda on sam plati štetu.⁵⁵

U dokumentu koji nadzornik crnogorskog školstva šalje načelniku Jevtu Nikoliću naglašava se da nova školska godina počinje 8. septembra i daje se naredba da se na vrijeme podmiri sve potrebe škole, da ne bi do problema dolazilo tokom školske godine. Zatim, naređuje se da se na osnovu školskog zakona u sporazumijevanju sa mjesnim školskim nadzornikom popišu sva đeca koja su sposobna za školu, da se izvrše popravke na školi, okreči škola, a na kraju se naređuje svim učiteljima da najdalje do 3. septembra dođu na Cetinje.⁵⁶

Crnogorski Senat poslao je Jevtu Nikoliću obavještenje da je odredio porez na sve ovce i goveda sa kojima se trguje, bilo da se oni gone u drugu državu, bilo da se iz jedne strane države u drugu gone preko naše zemlje i bilo da su klane u unutrašnjosti države radi trgovine. Porez za ovce iznosio je 6 dinara u cvincikama, a za goveda 2 fiorina u cvincikama, a koji trgovac prekrši ovo pravilo platiće deset puta više.⁵⁷ U nekoliko naredbi narodu se zabranjuje da kupuje so izvan granica crnogorske države,⁵⁸ a u jednoj se traži da se so isključivo kupuje kod gospodara.⁵⁹

---

⁵⁴ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 29. 07. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 83.

⁵⁵ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 25. 01. 1876. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 109.

⁵⁶ Nadzornik crnogorskog školstva – nač. Jevtu Nikoliću, 20. 08. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 34.

⁵⁷ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 03. 01. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 60.

⁵⁸ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 13. 06. 1872. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 8.

⁵⁹ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 04. 02. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 61.

U ovom fondu postoji nekoliko dokumenata koje je crnogorski Senat poslao komandiru Župsko-lukovskog bataljona Jevtu Nikoliću 1876. godine. U jednom se daje obavještenje da je knjaz Nikola odobrio otpust Senatu od Trojčina do Petrova dana, i zato se naređuje komandiru da se kapetanima njegovog bataljona obznani da u navedeno vrijeme narod ne ide na suđenje na Cetinje. Dalje se naređuje komandiru Jevtu Nikoliću da pazi kako obavlja dužnost u datom vremenu, jer će to biti ispitano kad Senat opet počne da radi.⁶⁰ U drugom dokumentu imamo naredbu da se otpočne raditi put od pješivačke granice do Laza, i da bude urađen tako da njime osim naroda mogu prolaziti i životinje.⁶¹ U naredbi od 28. 05. 1876. godine traži se da se po naređenju knjaza Nikole odmah plate puške Spahu Jelezovu novcem ili oružjem. U ovoj naredbi kaže se da je knjaz Nikola oprostio Turcima svu globu u Pragi.⁶²

Najveći broj dokumenata koje je crnogorski Senat slao odnosi se na izmirivanje dugova, zatim na naplaćivanje globe, putnine, štete itd. U naredbama koje su vezane za izmirivanje dugova navodi se ko kome i koliko treba da vrati novca. Tako se, na primjer, traži od Nikole Dragišina Cuce da vrati pare, koje je on dužan Peru Markovu Njegušu, za puške koje je kupio za 60 talijera, na godinu dana, a ukoliko ne dođe do dogovora, da se obojica pošalju na Cetinje.⁶³ U drugoj naredbi traži se od strica Boška Dapčevića da kaže kome je i koliko Boško bio dužan, a nakon toga treba prodati Boškovo imanje i vratiti pare dužnicima.⁶⁴

---

⁶⁰ CS – komandiru Jevtu Nikoliću, 21. 05. 1876. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 123.

⁶¹ CS – komandiru Jevtu Nikoliću, 08. 01. 1876. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 108.

⁶² CS – komandiru Jevtu Nikoliću, 28. 05. 1876. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 124.

⁶³ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 8. 10. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 51.

⁶⁴ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 13. 04. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 30.

Brojni dokumenti govore o naplati putnine, kao na primjer da se plati putnina Ivu Nikolinu i Milutinu Nikolinu, od dobara ljudi koje su oni doveli u zatvor,⁶⁵ ili naredba da se od Jakše Šućura naplati putnina od 6 talijera Lukši Mitrovu.⁶⁶ Jedan od dokumenata je presuda koja je vezana za svađu između Turaka, i u kojoj se navodi ko treba da plati novčanu kaznu (Amil Adžanlić 9 talijera, Mujo Adžanlić 8 talijera i hodža 4 talijera) i kome treba da se podijeli taj novac (Ivu Nikolinu za putninu 4 talijera, Jevtu i Savi 2 talijera, Spahu 6 talijera, Spahovoj ženi 4 talijera i za Spahovu pušku 5 talijera). Naređuje se i da se Spahu plati hodžin dug od plate koju knjaz daje hodži.⁶⁷

Crnogorski Senat upozoravao je da će zbog neizmirivanja dugova prema ovom organu vlasti poslati svoje ljude sa Cetinja da naplate novac. Tako se izražava čuđenje prema samom načelniku Jevtu Nikoliću kako nijesu naplaćene pare od Milutina Živkova iz Gornjeg Polja. Ukoliko se ne naplate pare, sa Cetinja će biti poslan čovjek koji će ih naplatiti od samog načelnika.⁶⁸ Crnogorski Senat poslao je obavještenje da sa Cetinja stiže Brajan Dapčević, da bi se naplatilo od Jovice Vučkovića i Sima Radulovića 52 talijera, Krsta Peroševića 6 talijera i od Turčina koji se nalazi u našoj granici 10 talijera.⁶⁹

Nakon reforme Senata 1874. godine, u okviru njega formirane su uprave sa posebnim nadležnostima (Uprava za unutrašnja djela,

---

⁶⁵ CS – nač. Jevtu Nikoliću, nije datiran, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 39.

⁶⁶ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 12. 05. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 37.

⁶⁷ CS – komandiru Jevtu Nikoliću, 17. 03. 1872. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 3.

⁶⁸ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 15. 04. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 86.

⁶⁹ CS – nač. Jevtu Nikoliću, 29. 03. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 66.

Uprava za finansije, Uprava za prosvjetu, Uprava za vojne poslove i Knjaževska kancelarija za spoljne poslove), kao začeci crnogorskih ministarstava. U naredbi od 03. 05. 1874. godine Uprava unutrašnjih poslova naređuje načelnicima i kapetanima da obavijeste krčmare da od Đurđevdana ne daju na veresiju više od jednog ručka ili večere, jer će više od toga morati sami da naplaćuju, a ukoliko zbog toga dođu na suđenje pred Senat biće kažnjeni. Za dug prije Đurđevdana mogu se blagovremeno prijaviti.⁷⁰

Uprava za vojne poslove, na čijem čelu je bio vojvoda Ilija Plamenac, naredila je komandantu Župsko-lukovskog bataljona Jevtu Nikoliću da pošalje 10 najsposobnijih momaka iz njegovog bataljona da služe topovsku školu na Cetinju. Vojnike je trebalo obavijestiti da škola traje četiri godine i da je moraju služiti bio rat ili ne.⁷¹ U naredbi od 26. 03. 1874. godine traži se od komandira Jevta Nikolića da pošalje desetara na Lukovo da naplati od učitelja 9 talijera za pištolj i da pare pošalje prvom prilikom na Cetinje.⁷² U dokumentu od 22. 10. 1874. godine traži se od komandira Jevta Nikolića da naredi višim oficirima da od ove naredbe vojnici dva puta nedeljno uče vojničku školu (nedeljom i četvrtkom), a samom komandiru naređuje se da okuplja bataljon dva puta mjesečno, tj. svake druge nedelje.⁷³ Uprava za vojne poslove u dokumentu iz 1874. godine obavještava Jevta Nikolića da će iz Drobnjaka od komandira Grubana Cerovića dobiti dva topa, a da ih on dalje pošalje u Orju Luku i

---

⁷⁰ Uprava unutrašnjih poslova – načelnicima i kapetanima, 03. 05. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. II, br. 67.

⁷¹ Uprava za vojne poslove, V. Plamenac – komandantu Jevtu Nikoliću, 01. 01. 1875. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 39.

⁷² V. Plamenac – komandantu Jevtu Nikoliću, 26. 03. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 17.

⁷³ V. Plamenac – komandantu Jevtu Nikoliću, 22. 10. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 96.

da uredno popiše ovu predaju.⁷⁴ Dalje se naređuje da se pare za puške ostraguše, koje su uzeli vojnici bataljona komandira Jevta Nikolića, naplate do Velike Gospođe, po cijeni od 11 talijera, uz napomenu da se pare moraju predati najdalje u periodu između Velike i Male Gospođe.⁷⁵ Komandiru Jevtu Nikoliću naredeno je da uvidi je li istina da kapetan Jovan Bajović nije dao trubaču Dragu Milutinoviću 5 talijera, koje su poslali iz crnogorske kase, i ako tako bude, onda od kapetana naplatiti 10 talijera, a zatim ih dati trubaču.⁷⁶

Upravnik knjaževske kancelarije za spoljne poslove Stanko Radonjić u dokumentu od 06. 08. 1874. godine piše načelnicima i kapetanima da su pasoši do tada izdavani od strane Senata imali mnogo nedostataka (pisani su na malom papiru koji se jedva mogao pročitati) i da će ubuduće Kancelarija za spoljne poslove izdavati pasoše. Zatim ih obavještava da su napravljene nove uputnice, na osnovu kojih će se izdavati pasoši. Dalje se kazuje kako treba popuniti uputnicu: 1) iza riječi „za” napisati ime i prezime onoga kome se daje uputnica, 2) iza riječi „iz” označiti ime nahije iz koje primalac ide, 3) iza riječi „za” označiti ime države u koju će da ide, 4) iza riječi „u” kapetan treba da označi mjesto u kome živi, 5) dan, mjesec i godinu popuniti kod broja „18”, 6) potpis staviti pod riječju kapetan i 7) treba opečatiti prstenom uputnicu, jer bez pečata neće važiti. Na kraju se kapetani napominju da paze kome izdaju pasoš, jer su oni

---

⁷⁴ Uprava za vojne poslove, V. Plamenac – komandantu Jevtu Nikoliću, 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 82.

⁷⁵ V. Plamenac – komandantu Jevtu Nikoliću, 13. 06. 1875. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. II, br. 14.

⁷⁶ V. Plamenac – komandantu Jevtu Nikoliću, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 15.

odgovorni za to, a da onome koji uzme pasoš, a za pet dana ne ode u drugu državu, treba ga oduzeti i kazniti ga.⁷⁷

Među dokumentima je i proglas koji knjaz Nikola upućuje građanskim i vojnim vlastima i u kojem ih on obavještava da 14. aprila 1873. godine zajedno sa knjeginjom Milenom kreće za Italiju, đe će se susresti sa ruskom caricom Marijom Aleksandrovnom, a poslije toga idu u Beč na svjetsku izložbu. Dalje ih knjaz obavještava da će u njegovom odsustvu zemaljske poslove obavljati predsjednik Senata Božo Petrović. Knjaz traži od građanskih vlasti da tačno i savjesno obavljaju svoju dužnost, a od vojnih da paze na održavanje mira na granicama.⁷⁸

Knjaz Nikola je 1879. godine ukinuo Senat i ustanovio tri nove institucije: Državni savjet, Ministarstvo sa 6 odjeljenja i Veliki sud. Državni savjet bio je najveće zakonodavno tijelo i najviša državna nadzorna vlast i njemu je bilo podređeno Ministarstvo. Na čelu državnog savjeta od 1879. do 1905. godine bio je Božo Petrović. Ove institucije slale su naredbe i instrukcije predsjedniku Okružnog suda Jevtu Nikoliću. Tako predsjednik Državnog savjeta Božo Petrović piše Miru Pavićevu i Jevtu Nikoliću iz Kolašina u vrijeme kada su vršili diobu zemljišta u kolašinskom okrugu, da knjaz nije obećavao nikakvu kuću Lazu Anđeliću, pa zbog toga može uzeti samo ono što mu je dato.⁷⁹ U dokumentu od 22. 09. 1898. godine Božo Petrović obavještava Jevta Nikolića, člana Velikog suda na Cetinju, da se

---

⁷⁷ Upravnik knjaževske kancelarije za spoljne poslove Stanko Radonjić – načelnicima i kapetanima, 6. 08. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 53.

⁷⁸ Knjaz Crne Gore i Brda Nikola – crnogorskim građanskim i vojnim vlastima, 12. 04. 1873. godine, DACG, AON, FJMN, k. I, f. III, o. III, br. 52.

⁷⁹ Predsjednik Državnog savjeta Božo Petrović – serdaru Miru Pavićevu i Jevtu Nikoliću, 6. 11. 1886. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. I, br. 23.

Luka Vojinović žalio da mu je okružni sud u Nikšiću uzeo dva vola, ne htjevši obratiti pažnju na izvještaj koji mu je o tome podnio kapetan Petar Simović. Pošto je Jevto Nikolić tada bio okružni sudija u Nikšiću, traži da ponovo vidi ovaj slučaj, i da utvrdi da nije šta nepravo učinjeno Luki Vojinoviću, a da ga o tome izvjesti kad dođe na Cetinje.⁸⁰

U dokumentima koje je Veliki sud slao okružnom sudiji Jevtu Nikoliću govori se o sporovima između plemena i između ljudi, oko granica, imanja i naplate dugova, kao i o žalbama i apelacijama na odluke okružnog suda. Tako u jednom dokumentu iz 1891. godine Veliki sud traži od Okružnog suda da vrati 10 stari žita kapetanu Radovanu Kontiću, koji je podnio žalbu da mu je Okružni sud uzeo to žito sa zemlje koju je on kupio od Save Pavičevića, a koja je nekad pripadala Osman-begu Mušoviću i Islam-begu. Putninu za ovaj slučaj treba da plati Osman-beg Mušović, zato što je dva puta prodavao svoje zemljište.⁸¹ Veliki sud je 25. 04. 1895. godine obavijestio Jevta Nikolića da pošalje sve što zna o sporu Župljana i Piperera oko pasišta, a da pritom preispita OZRINIĆE da li su Župljani koristili za ispašu stoke sporni dio planine otkad je vojvoda Petar Vukotić dolazio na planinu.⁸² Jevto Nikolić odgovara na ovu naredbu 26. 05. 1895. godine i kaže da su OZRINIĆI, od dolaska vojvode Petra Vukotića, primjetili da se Piperi bune na Župljane zbog ispaše na zapadnom kraju planine.⁸³

---

⁸⁰ Predsjednik Državnog savjeta, ministar unutrašnjih poslova Božo Petrović – članu Velikog suda Jevtu Nikoliću, 22. 09. 1898. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. III, br. 32.

⁸¹ Veliki sud – Okružnom sudu u Nikšiću, 1891. godina, DACG, AON, FJMN, k. XII, f. IX, o. III, br. 41.

⁸² Veliki sud – Jevtu Nikoliću, 25. 04. 1895. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIV, f. XI, o. I, br. 31.

⁸³ Jevto Nikolić – Velikom sudu, 26. 05. 1895. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIV, f. XI, o. I, br. 32.

U dokumentima koje šalje Ministarstvo finansija, uglavnom se radi o podmirivanju računa i izdavanju priznanica. Ministarstvo finansija traži da se Jevto Nikolić prijavi kod kape-tana Mata Novakovića, kome je naređeno da po visokom nalo-gu knjaza Nikole izda priznanicu na 1200 fiorina, a Jevtu Nikoliću se napominje da na priznanicu stavi da je svu svotu novca primio po nalogu knjaza Nikole.⁸⁴

Jevto Miletin Nikolić bio je glavni upravnik za izgradnju puta Nikšić–Danilovgrad 1889. godine. U dokumentima koja su mu tada upućivana sa Cetinja govori se uglavnom o tome kolike količine žita dnevno može da troši za radnike i koliki bi broj rad-nika mogao da radi. U dokumentu od 13. 06. 1889. godine Jevto Nikolić dobija obavještenje sa Cetinja da ubuduće gleda da dne-vno troši po 50 stari žita i prema njima ograniči broj radnika.⁸⁵ U dokumentu koji je poslat nekoliko dana kasnije, Jevto Nikolić se obavještava da je knjaz Nikola naredio da se raspusti dio rad-nika na putu Danilovgrad–Nikšić, a da se ostave najsiromašniji, jer su oni i najsposobniji za izradu nasipa. Dalje se kaže da je njima namijenjeno 50 stari žita dnevno i ako bi se radnicima davalo nešto više od 4 kila žita dnevno, tada bi moglo biti upo-šljeno 700 radnika. Od Jevta Nikolića se dalje traži da prekine radove u Mrkošnici i Brezoviku, a da pomogne Milošu Lepetiću oko crkve.⁸⁶ U dokumentu od 19. 06. 1889. godine Jevto

---

⁸⁴ Ministarstvo finansija – Jevtu Nikoliću, 06. 10. 1890. godine, DACG, AON, FJMN, k. XII, f. IX, o. I, br. 16.

⁸⁵ F. Petrović, Cetinje – glavnom upravniku na izgradnji puta Nikšić–Danilovgrad Jevtu Nikoliću, 13. 06. 1889. godine, DACG, AON, FJMN, k. XII, f. IX, o. I, br. 19.

⁸⁶ F. Petrović, Cetinje – glavnom upravniku na izgradnji puta Nikšić–Danilovgrad Jevtu Nikoliću, 15. 06. 1889. godine, DACG, AON, FJMN, k. XII, f. IX, o. I, br. 21.

Nikolić odgovara na zahtjeve sa Cetinja, i u odgovoru obavještava koliko je bilo dnevnic na gradnji puta u prethodnoj nedelji i koliko je žita podijeljeno radnicima (5307 dnevnic, a potrošeno je 24724 kg, odnosno 412 stari i 3 oke). Ovđe Jevto Nikolić navodi da nije moglo prethodne nedelje dnevno proći 50 stari žita kao što je bilo naređeno sa Cetinja, jer je naredba od ponedjeljka 13. 06. stigla kasno, pa se po novom režimu počelo raditi od utorka. Dalje se kazuje da je višak radnika otpušten, i da će se ubuduće trošiti po 50 stari žita.⁸⁷

Može se zaključiti da su naredbe koje je slao crnogorski Senat imale za cilj: učvršćivanje zakonskih propisa i striktno poštovanje Zakonika knjaza Danila, sankcionisanje različitih krivičnih djela, naplatu poreza, očuvanje mira na crnogorsko-turskoj granici, sprečavanje širenja stočne bolesti, uredno snabdijevanje i funkcionisanje škola itd. Za nepoštovanje naredbi slijedile su zatvorske, novčane i tjelesne kazne. Pošto je poljoprivreda (naročito stočarstvo) bila najvažnija grana privrede u Crnoj Gori u drugoj polovini XIX vijeka, strogo se pazilo da se spriječi širenje stočne bolesti. Crnogorska vlast je od načelnika i kapetana, poslije ubistva 17 Crnogoraca na podgoričkoj pijaci u oktobru 1874. godine, zahtijevala striktno održavanje mira na crnogorsko-turskoj granici. Pošto je većina crnogorskog stanovništva bila siromašna, javni radovi, kao što je izgradnja puta Nikšić–Danilovgrad, omogućavali su zapošljavanje, a dnevnicе su isplaćivane u žitu, čija je nestašica bila aktuelna skoro svake godine u Crnoj Gori.

---

⁸⁷ Glavni upravnik na izgradnji puta Nikšić–Danilovgrad Jevto Nikolić F. Petroviću, Cetinje, 19. 06. 1889. godine, DACG, AON, FJMN, k. XII, f. IX, o. I, br. 35.

Jevto Miletin Nikolić i podanici

Odnos Jevta Nikolića i podanika može se pratiti kroz dokumenta u kojima su: 1) različiti sporovi, koje je Jevto Nikolić sudio ili ih prosljeđivao na rješenje višim sudskim instancama, 2) setencije (ugovori), 3) pisma koja Jevtu Nikoliću upućuju ljudi radi pomoći, 4) pisma ljudi koji su se iselili iz Crne Gore u Srbiju, 5) određeni zakonski propisi itd.

U velikom broju dokumenata su sporovi između plemena. Sporovi su najčešće izbijali oko granica na pasištima u planinama. Spor između Bijeljana, sa jedne strane i Lukovljana i Ozrinića, sa druge strane, izbio je oko granica na planini Vojnik, a suđenje je trajalo od 1892. do 1894. godine. Okružni sud u Nikšiću, čiji je predsjednik bio Jevto Nikolić, spor je slao na rješenje Velikom sudu na Cetinju. Tako u jednom dokumentu, od 22. 11. 1892. godine, Okružni sud šalje Velikom sudu stavove i argumente obje strane. Lukovski kapetan Sava Markov kaže da je veliki vojvoda Mirko Petrović još 1859. godine razgraničio Bijeljane sa Lukovljanima i Ozrinićima, i odredio da granice idu od vrha Vojnika do na vrh Mlječnih brda. Zatim je naredio da se ta granica striktno poštuje sve dok se ne pokosi trava, a da je poslije toga sa stokom mogu prelaziti i jedni i drugi. Lukovljani se bune zašto im Bijeljani sad brane da prelaze poslije kosidbe na njihov dio planine. Sa druge strane, Puren Žižić sa Bijeljanima kaže da je Sava Markov u pravu za mnogo toga što je rekao, ali da je veliki vojvoda Mirko Petrović njemu obećao da će dato razgraničenje iz 1859. godine trajati dok se ne oslobodi Nikšić, a da će nakon toga, kad državi budu pripojeni novi prostori, Bijela biti uvećana, pa je to razlog što Bijeljani brane Lukovljanima i Ozrinićima da prelaze na njihov dio planine.⁸⁸

---

⁸⁸ Okružni sud – Velikom sudu, 22. 11. 1892. godine, DACG, AON, FJMN, k. IX, br. 56.

U dokumentu od 08. 10. 1893. godine Veliki sud šalje presudu na dati spor, u kojoj se kaže da Ozrinići i Lukovljani nemaju pravo na pasišta na planini gornjebijelskoj, i da su Bijeljani imali pravo da gone njihovu stoku sa svoje planine, i da tako imaju pravo da brane svoju planinu i od Pipera i Župljana. Na kraju, naređuje se da Ozrinići i Lukovljani plate svu štetu oko suđenja.⁸⁹ U sljedećem dokumentu vezanom za ovaj spor, lukovski kapetan žalio se na odluku Velikog suda. On ovđe kaže da su Bijeljani mnogo više prelazili na njihov dio planine, a da su oni prelazili samo malo u Mlječna brda, a takođe optužuje Bijeljane za nasrtanje na lukovsko-ozriničke zimske stočne stanove (vatane) u Gradačkoj poljani i Čeranića gori. Zatim, Sava Markov kaže da je došao da vidi da li su svi jednaki pred sudom i da li oni imaju pravo da ubuduće brane svoju granicu kao Bijeljani.⁹⁰ Na kraju, Veliki sud obavještava Okružni sud u Nikišiću da je Sava Markov sa Lukovljanima i Ozrinićima apelirao kod knjaza Nikole zbog odluke Velikog suda od 08. 10. 1893. godine u korist Bijeljana. Knjaz Nikola donio je konačnu odluku da se Donjebijeljani i Lukovljani u korišćenju pasišta vladaju kao što je naredio veliki vojvoda Mirko, a da Gornjebijeljani imaju pravo braniti svoju planinu od Lukovljana, Ozrinića, Župljana i Pipera.⁹¹

Zbog nepovoljnih ekonomskih prilika u Crnoj Gori krajem XIX i početkom XX vijeka, došlo je do masovnog iseljavanja stanovništva. Od 1885. do 1905. godine iz Crne Gore svake godine se iseljavallo od dvije do preko deset hiljada stanovnika,

---

⁸⁹ Veliki sud – Okružnom sudu, 08. 10. 1893. godine, DACG, AON, FJMN, k. IX, br. 53.

⁹⁰ Okružni sud – Velikom sudu, 05. 02. 1894. godine, DACG, AON, FJMN, k. IX, br. 54.

⁹¹ Veliki sud – Okružnom sudu, 14. 03. 1894. godine, DACG, AON, FJMN, k. IX, br. 58.

a vrhunac je bio u sušnoj 1889. godini, kada je Crnu Goru napuštio jedanaest hiljada stanovnika. Migracija stanovnika prema Srbiji bila je jaka. U fondu Jevta Nikolića mogu se pronaći pisma ljudi koji su se preselili iz Crne Gore u Srbiju i koji se Jevtu Nikoliću obraćaju za pomoć. Tako u jednom pismu B. Spasojević, koji je iz Crne Gore preselio u Paraćin, kazuje Jevtu Nikoliću da je Crnu Goru napuštio zbog siromaštva, mada mu život u Srbiji nije mnogo bolji. Dalje, on traži od Jevta da, ako može, sa sadržajem ovoga pisma upozna njegovog strica Radojicu, koji mu nije odgovarao na prethodna tri poslata pisma, i da ga pita da li bi mogao da mu pošalje 300 fiorina, koje bi mu on vratito naredne jeseni. U drugom dijelu pisma iseljenik Spasojević moli Jevta Nikolića da se zauzme za sina Joksima Pajova Miloša, koji je isto iseljenik iz Crne Gore, iz Straševine u Nikšiću. Miloš se bio napio i pucao na upravnika na radu i ranio ga, a po tadašnjem zakonu u Srbiji, ukoliko je bio punoljetan, za ovo krivično djelo bila je propisana smrtna kazna. Optuženi se pozvao na Spasojevića da ima 17 godina. Kako Spasojević nije mogao to da dokaže, on se pozvao na Okružni sud u Nikšiću, pa stoga on moli Jevta Nikolića da vidi popa Šćepana Martinovića, u čijoj je parohiji ovaj momak kršten, da mu izda krštenicu po kojoj on ima 17 godina.⁹² U drugom pismu, Dimitrije Petković iz Leskovca, takođe iseljenik iz Crne Gore, traži od Jevta Nikolića da vidi da li postoji mogućnost da se naplate pare (336 dukata), koje je njemu ostao dužan Adži Selman Gašović još 1875. godine, kada je Dimitrije Petković radio kod njega u Nikšiću.⁹³ Jovan Bogdanović iz Loznice tražio je od Jevta Nikolića da mu pomogne u naplati novca koji mu

---

⁹² B. Spasojević, Paraćin – Jevtu Nikoliću, 04. 08. 1893. godine, DACG, AON, FJMN, k. IX, f. XV, o. I, br. 28.

⁹³ Dimitrije Petković, Leskovac – Jevtu Nikoliću, 22. 05. 1892. godine, DACG, AON, FJMN, k. IX, f. XV, o. I, br. 12.

duguju: Andrija Filipov (45 fiorina austrijske vrijednosti), koje je trebao da vrati do Petrova dana iste godine, zatim Mitar Krstić zajedno sa pomenutim Andrijom Filipovim (51 fiorin), koje treba da mu vrate do Petkova dana, i na kraju Mirko Đurkov (35 fiorina), takođe, do Petkova dana. Jovan Bogdanović obavještava Jevta Nikolića da su mu pare potrebne u Srbiji, a da ako one ne budu naplaćene do Nikoljdana, on će doći o trošku dužnika u Crnu Goru da ih naplati.⁹⁴ Jevto Nikolić pisao je Špiru Kvekviću u Trst da će mu dug popa Đoka Mijuškovića biti vraćen, i da će se on potruditi da se to što prije obavi, a da zbog toga nema potrebe da obavještava vlasti na Cetinju.⁹⁵

Među dokumentima mogu se naći setencije ili ugovori o prodaji zemlje, razgraničenju među plemenima, dodjeli zemlje itd. U ovim setencijama kao poslanik i sudija učestvovao je Jevto Nikolić. Knjaz Nikola u setenciji dodjeljuje Petru Škeroviću 12 rala zemlje u Kolašinu. Komisija, koju su činili komandir Boško Martinović i Jevto Nikolić, izvršila je razgraničenje ove zemlje. Ovom setencijom Petar Škerović je dobio i tri rala zemlje u blizini gradskog groblja u Kolašinu.⁹⁶ U drugoj setenciji Naza, žena Saliha Hajrovića, prodaje kuću i baštu u Nikšiću, koje se nalaze u varoši kod stare pijace, a koje se graniče sa ševera sa kućom Andrije Jokova, sa istoka baštom Vuka Filipova, sa juga kućom Jevta Nikolića i sa zapada sa starom turskom pijacom, Simu Filipoviću po cijeni od 100 talijera u srebru. Ovde se kaže da Naza čisto, svjesno i svojevrijno prodaje kuću Simu Filipoviću.⁹⁷

---

⁹⁴ Jovan Bogdanović, Loznica – Jevtu Nikoliću, 14. 11. 1893. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIII, f. X, o. II, br. 29.

⁹⁵ Okružni kapetan Jevto Nikolić – Špiru Kvekviću, Trst, 26. 04. 1896. godine, DACG, AON, FJMN, k. IX, f. XV, o. I, br. 21.

⁹⁶ Setencija o dodjeli zemlje Petru Škeroviću u Kolašinu, 11. 06. 1886. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. I, br. 14.

⁹⁷ Setencija o prodaji kuće Naze Hajrović Simu Filipoviću, 22. 11. 1888. godine, DACG, AON, FJMN, k. IV, br. 10.

U setenciji od 25. 07. 1895. godine postignut je dogovor o granicama u Sinjajevini, između Bjelopavlića i Poljana. Ovde se navodi kuda ide granica između ova dva plemena.⁹⁸

U određenom broju dokumenata su pisma u kojima neki muslimani traže od Jevta Nikolića da im pomogne u rješavanju raznih problema. Adža Odžić iz Nikšića žali se Jevtu Nikoliću, koji je tada bio član Velikog suda, zbog toga što mu nije isplaćen dug od Avdulaha Lekića. Dug je iznosio 100 fiorina, a Avduh je kao garanciju bio založio imanje. Pošto je Avduh Lekić umro, a nema više porodice, Adža Odžić traži da mu se od pomenutog imanja plati dug. On se poziva na odluku knjaza Nikole, koji je naredio vojvodi Gavru Vukoviću da se taj dug naplati od prodaje imanja. Međutim, pošto je od ove knjaževine odluke prošlo 5 godina, a dug nije isplaćen, Adža Odžić obavještava Jevta Nikolića da će na Cetinje poslati svoga sina Sabriju sa priznanicom o dugu, a da ga Jevto Nikolić nauči šta dalje da radi.⁹⁹ U dokumentu od 4. 09. 1891. godine Islam-beg Mušović iz Podgorice obavještava Jevta Nikolića da preko brata Osmana upućuje punomoćje Pavlu Radovanovu, kojim ga opunomoćuje da umjesto njega naplaćuje pare od prodaje Islam-begove zemlje u Nikšiću. On traži od Jevta Nikolića da mu potvrdi to punomoćje pred sudom.¹⁰⁰ Zatim, Islam-beg Mušović kazuje Jevtu Nikoliću da je država isplatila njemu sve što je bila dužna, ali da ženi njegovog brata Osmana nije isplaćen sav dug. Ukupan dug prema porodici Mušović bio je 139 fiorina, a ostalo je da se isplati 34,75 fiorina.¹⁰¹ Jevto

---

⁹⁸ Setencija o podjeli planine Sinjajevine između Bjelopavlića i Poljana, 25. 07. 1895. godine, DACG, AON, FJMN, k. III.

⁹⁹ Adža Odžić, Nikšić – članu Velikog suda Jevtu Nikoliću, 11. 03. 1899. godine, DACG, AON, FJMN, k. IV, br. 147.

¹⁰⁰ Islam-beg Mušović, Podgorica – Jevtu Nikoliću, 4. 08. 1891. godine, DACG, AON, FJMN, k. IV, br. 139.

¹⁰¹ Islam-beg Mušović, Podgorica – Jevtu Nikoliću, 27. 04. 1892. godine, DACG, AON, FJMN, k. IV, br. 142.

Nikolić, dok je bio načelnik u Župi, tražio je od podgoričkog kajmalana da naplati pare Omer-agi koje on duguje Dreki Redžovu iz Nikšića. Jevto Nikolić je obavijestio kajmalana da je dobio odgovor na prvo pismo u kome se kaže da Omer-aga nije u Podgorici, ali i traži da se na sve načine pokuša naplatiti dug.¹⁰²

U periodu dok je Jevto Nikolić bio načelnik u Župi postojali su zakonski propisi vezani za obavezu u vojsci, kao i zakonski propisi vezani za trgovinu, svjedočenja, krađu, klevetu itd. U zakonskim propisima, koji su poslali Jevtu Nikoliću, po zapovjesti knjaza Nikole, kaže se: 1) da treba sklapati čiste pogodbe prilikom trgovine, jer u slučaju da se zbog toga dođe na sud, sud će otkriti ko je varao prilikom te pogodbe, 2) da trgovci sklapaju čiste pogodbe sa siromašnima kod kojih kupuju, a ovaj koji prodaje treba da vidi ima li mu odakle trgovac podmiriti to, jer ako nema, tu sud ne može pomoći, a ako ima i ne plati pare u rečeni dan, onda će mu sud naplatiti pare od dužnika, koji će snositi sve sudske troškove, 3) da se pazi kako se svjedoči, jer ako se na sudu dokaže da je neko lažno svjedočio, plaća sve troškove suda, a može da dobije i osam dana zatvora, 4) u slučaju svađe dva čovjeka niko ne smije da se miješa u korist jedne ili druge strane, jer ako bi ko to uradio bio bi kažnjen novčanom kaznom od 10 talijera, 5) u slučaju krađe van crnogorske granice, tj. u Osmanskom carstvu i Austriji, biće mu suđeno kao da je to krivično djelo počinio u Crnoj Gori, 6) ako bi ko govorio da je nekog vidio sa tuđom ženom ili djevojkom, pa makar to i bila istina, taj će biti kažnjen tjelesnom kaznom od „25 batina” i novčanom od 10 talijera. U posljednje tri tačke ovoga dokumenta govori se o lošim posljedicama koje donose mržnja i zavist, kao i o dobrim koje su proizvod ljubavi.¹⁰³ U dokumentu

---

¹⁰² Načelnik Jevto Nikolić – podgoričkom kajmalanu, 25. 03. 1876. godine, DACG, AON, FJMN, k. IV, br. 124.

¹⁰³ Zakonski propisi poslani načelniku Jevtu Nikoliću po visokoj zapovjesti knjaza Nikole, period 1871–1877. godine, DACG, AON, FJMN, k. III, f. XIII, o. V, br. 4.

koji je poslat župskom načelniku Jevtu Nikoliću, u periodu od 1871. do 1877. godine, nalaze se zakonski propisi vezani za vojnike i njihove obaveze na frontu, kao i kazne za neizvršavanje ovih obaveza. Tako se redom navodi: 1) da svaki vojnik mora u samu zoru doći na rečeno mjesto fronta, jer ako ne bi došao, biće kažnjen tako što će proći svezanih ruku pored cijelog fronta i platiće kaznu u iznosu od tri cvancika, 2) da svaki vojnik bude spreman za dan kada treba da ode na front, da izostavi sve spоровe za vrijeme obaveza na frontu i da tokom boravka na frontu izbjegava svađe i sukobe sa drugim vojnicima, 3) na samom frontu vojnik mora da sluša komandante i da tom prilikom bude miran, jer u suprotnom će biti kažnjen zatvorskom kaznom, 4) za vojnika koji ne dođe u dogovoreni dan na front, biće poslat desetar za njega i biće kažnjen (prvi put tri cvancika, drugi put talijer, a treći put ide u zatvor) i 5) vojnik mora da vodi računa o svom oružju, da bude čisto i sređeno, jer u suprotnom može da dobije određenu zatvorsku kaznu.¹⁰⁴ U sljedećem dokumentu, takođe vezanom za vojsku, imamo zakonske propise za stotinaše, desetare i vojnike oko radova na putevima, crkvama, školama itd. Tako se naređuje: 1) da svaki stotinaš i desetar koji ne bi uveče rekao vojniku da ujutru ima radne obaveze, no ga o tome obavijesti ujutru, mora da plati novčanu kaznu (stotinaš cekin, a desetar talijer), 2) ako vojnik dobije uveče ovu naredbu od stotinaša ili desetara, a ujutru ne dođe da radi, biće taj dan kažnjen zatvorom, s tim da sutra odradi tu dnevnicu, 3) za vojnika koji bi znao kad treba da dođe na rad, a to ne učini, biće poslat desetar kome će morati da plati putne troškove, a takođe će morati da odradi propušteni dan, 4) ukoliko vojnik ne bi bio kući kad mu se prenese poruka da dođe da radi, onda njegova porodica

---

¹⁰⁴ Zakonski propisi vezani za vojsku na frontu, period 1871–1877. godine, DACG, AON, FJMN, k. III, f. XIII, o. V, br. 6.

treba da ga nađe i obavijesti o tome i 5) koji bi vojnik otišao na dalji put, pa zbog toga ne dođe da izvrši radnu obavezu ili ne dođe na front biće strogo kažnjen.¹⁰⁵

Dok je Jevto Nikolić bio načelnik u Župi, on se dopisivao sa ostalim načelnicima i kapetanima u vezi sa rješavanjem raznih problema, kao što su hvatanje i poćera za ljudima koji su poćinili određena krivična djela, naplata dugova itd. Župski načelnik Jevto Nikolić često se dopisivao sa načelnikom Živkom Pekićem iz Šavnika. Živko Pekić je tražio od Jevta Nikolića da naplati od Marka Perova 99 talijera i da ih preda Nedeljku Nikinu, jer je te pare Marko Perov bio dužan Nedeljkovom bratu.¹⁰⁶ Zatim, on piše Jevtu Nikoliću da mu šalje Grujicu Čurovića, koji je kupio konja u Stevana Drinjka, da vidi da li je to taj konj koji je ukraden od Turaka.¹⁰⁷ Kapetan Jezera, Živko Šibaliya u dokumentu od 11. 06. 1874. godine, uvjerava Jevta Nikolića da se u njegovoj kapetaniji ne nalazi Stevan Drinjak koji se traži radi krađe, i da će mu poslati jednog konja da vidi je li to taj konj, koga je Drinjak ukrao,¹⁰⁸ a mjesec dana kasnije Živko Šibaliya piše da će poslati bega Konjevića, sa konjem koga je ovaj kupio u Stevana Drinjka. On dalje kaže da seljaci pričaju da ga je Stevan Drinjak prodavao kao svoga, a ne kao kradenog konja, i traži od Jevta Nikolića da dobro uvidi da li je to konj, kojeg je Drinjak ukrao od Turaka, a ako nije da se vrati begu Konjeviću.¹⁰⁹

---

¹⁰⁵ Zakonski propisi vezani za obaveze vojske pri radu na državnim poslovima, period 1871–1877. godine, DACG, AON, FJMN, k. III, f. XIII, o. V.

¹⁰⁶ Načelnik Živko Pekić, Šavnik – načelniku Jevtu Nikoliću, 8. 07. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 31.

¹⁰⁷ Načelnik Živko Pekić, Šavnik – načelniku Jevtu Nikoliću, 5. 07. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 45.

¹⁰⁸ Živko Šibaliya, kapetan Jezera – načelniku Jevtu Nikoliću, 11. 06. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 33.

¹⁰⁹ Živko Šibaliya, kapetan Jezera – načelniku Jevtu Nikoliću, 11. 07. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 35.

U određenom broju dokumenata, vojvoda Lazar Sočica traži od Jevta Nikolića da mu naplati novac od nekih dužnika. Lazar Sočica je tražio da mu se vidi za dug Bogdana Drobnjaka u iznosu od 85 napoleona u zlatu, koje mu duguje od 1883. godine, a za koje mu je garantovao zemljom i kućom u Nikšiću, kao i zemljom u Dužima. Pošto je Bogdan Drobnjak umro, Lazar Sočica obavještava Jevta Nikolića da će mu poslati priznanicu u Okružni sud radi naplate duga.¹¹⁰

U periodu kad je Jevto Nikolić bio glavni upravnik na izgradnji puta Nikšić–Danilovgrad 1889. godine postoje dokumenta u kojima kapetani pišu Jevtu Nikoliću vezano za radnike koji rade na datom putu. Tako, na primjer, kapetan Mato Novaković iz Miločana žali se Jevtu Nikoliću zbog toga što na putu Nikšić–Danilovgrad radi više ljudi iz ozriničke nego iz njegove kapetanije, iako je ova druga veća. On kaže da iz ozriničke kapetanije radi 180, a iz njegove 124 radnika, pa moli da se primi još radnika, a posebno se zauzima za dvojicu – Baja Buljanovića iz Miločana i Novaka Živkova iz Kočana.¹¹¹ Kapetan Laka Kontić iz Straševine piše Jevtu Nikoliću da je primio poruku od njega da opet napravi spisak radnika za put i da pri tome vodi računa da na tom spisku budu najsiromašniji. Kapetan Laka Kontić dalje kaže da je to već učinio i da su u njegovom mjestu gotovo svi siromašni.¹¹² U dokumentu od 17. 06. 1889. godine Gavro

---

¹¹⁰ Vojvoda Lazar Sočica, Goransko – Jevtu Nikoliću, 25. 05. 1892. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIII, f. X, o. II, br. 16.

¹¹¹ Kapetan Mato Novaković, Miločani – glavnom upravniku na izgradnji puta Nikšić–Danilovgrad, Jevtu Nikoliću, 16. 06. 1889. godine, DACG, AON, FJMN, k. XII, f. IX, o. I, br. 27.

¹¹² Kapetan Laka Kontić, Straševina – glavnom upravniku na izgradnji puta Nikšić–Danilovgrad, Jevtu Nikoliću, 12. 07. 1889. godine, DACG, AON, FJMN, k. XII, f. IX, o. I, br. 62.

Vujović, učitelj iz Šavnika, moli Jevta Nikolića da mu pošalje đake Đoka Radeva Šešovića i Bora Karadžića, koji su došli da rade na putu prije ispita. On traži da se oni vrate prije nego što dođe školski nadzornik.¹¹³

Jevto Nikolić je 1898. godine, kada je bio član Velikog suda, upravljao radom na popravci puteva u okolini Nikšića. On je obavijestio brigadira Lazara Sočicu da je knjaz Nikola naredio da se počne sa popravkom puteva oko Nikšića i da je poslao njega da upravlja tim poslovima. Zato Jevto traži od brigadira Lazara Sočice da naredi svojim komandirima Radovanu Nikoliću i Baću Mićunoviću, kao i potkomandiru Mašanu Stankovu, da budu spremni sa svojom vojskom prema potrebi. Na kraju on kaže da bi 17. avgusta tekuće godine trebalo početi sa popravkom puta na Gradcu, u okolini Nikšića.¹¹⁴ Kapetan Banjana Četko Pejović odgovara Jevtu Nikoliću kuda treba popravljati puteve u njegovoj kapetaniji. On kaže da to treba uraditi: 1) od Grahova do na Utes, 2) od manastira Kosijerevo do u Crkvice, 3) od Velimlja do kapetanije Nikšićke Rudina i 4) od Velimlja do Brezovih dolova. Ovđe kapetan Četko Pejović traži od Jevta Nikolića da mu pošalje 6 kilograma baruta, jer bi se bez njih teško mogao uraditi put.¹¹⁵ U dokumentu od 08. 08. 1898. godine kapetan Jovan Popov iz Drobnjaka obavještava Jevta Nikolića da je dobio njegovo pismo od 01. 08. 1898. godine, u kome se naređuje da se započne sa popravkom puteva i da

---

¹¹³ Učitelj Gavro Vujović, Šavnik – glavnom upravniku na izgradnji puta Nikšić–Danilovgrad, Jevtu Nikoliću, 17. 06. 1889. godine, DACG, AON, FJMN, k. XII, f. IX, o. I, br. 19.

¹¹⁴ Član Velikog suda, Jevto Nikolić – brigadiru Lazaru Sočici, 14. 08. 1898. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. III, br. 19.

¹¹⁵ Kapetan Četko Pejović, Banjani – članu Velikog suda, Jevtu Nikoliću, 05. 08. 1898. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. III, br. 16.

je on o tome obavijestio komandira Milovana Kršikapa i kaptana Grubana Cerovića. On ovđe kaže da je shvatio naredbu da se svom snagom krene na popravku puta od Šavnika ka Krnovu, ali i sugeriše Jevtu Nikoliću da bi možda bilo bolje da jedan dio radne snage krene od Šavnika ka Krnovu, a drugi od Šavnika ka Bukovici. Na kraju, on moli Jevta Nikolića, ako je moguće, da se radovi malo odlože dok ljudi ne završe posao oko kosidbe.¹¹⁶ Komandir Milovan Kršikapa i kapetan Gruban Cerović pismom su obavijestili Jevta Nikolića da su primili njegovu naredbu za popravku puta od Šavnika ka Krnovu, ali da oni smatraju da bi pored toga puta trebalo raditi i put preko Bijele i Uskoka, koji je veoma prometan, jer se njime služe Uskoci, Poljani, Šaranci i Kolašinci, a koji je u veoma lošem stanju. Zbog toga oni misle da bi bilo dobro da uskočki bataljon radi ovaj put, a drobnjački put od Šavnika ka Krnovu.¹¹⁷ Jevto Nikolić u dokumentu od 10. 09. 1898. godine piše Lazaru Sočići kako je i zašto je smjestio u zatvor četu Mirka Gezovića. On kaže da je bio podijelio popravku puta na Gradcu, u okolini Nikšića, između četa Mirka Gezovića i Boška Četkovića. Kasnije je Mirko Gezović od komandira Miška Stankova tražio da čete zamijene dionice puta koje treba da poprave. Boško Četković je na to pristao i odradio šta je trebalo, dok četa Mirka Gezovića nije završila posao i napustila je rad, zbog čega je on četiri vodnika i trubača Savu Zekovića smjestio u zatvor.¹¹⁸ U vezi sa ovim, četa oficira

---

¹¹⁶ Kapetan Jovan Popov, Drobnjaci – članu Velikog suda, Jevtu Nikoliću, 08. 08. 1898. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. III, br. 18.

¹¹⁷ Komandir Milovan Kršikapa i kapetan Gruban Cerović – članu Velikog suda, Jevtu Nikoliću, 08. 08. 1898. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. III, br. 17.

¹¹⁸ Član Velikog suda Jevto Nikolić – brigadiru Lazaru Sočići, 10. 09. 1898. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. III, br. 25.

Mirka Gezovića uputila je žalbu brigadiru Lazaru Sočici zbog ponašanja Jevta Nikolića prilikom rada na popravci puta na Gradcu. U ovoj žalbi oni kažu da se Jevto Nikolić nije ponašao prema njima kao prema ostalim četama, zbog čega su se oni pobunili i tražili da o ovome slučaju odluči viša vlast. Pored toga što su morali da rade više od ostalih četa, žale se da ih je Jevto Nikolić i uvrijedio, govoreći im ružne riječi i prijeteći da će ih odvesti u zatvor. Oni su otišli da se žale kod Boža Petrovića u Brezovik, no pošto njega nije bilo tamo, produžili su u Nikšić kod Marka Đukanovića. Međutim, tu je došao Jevto Nikolić i naredio žandarima da ih zatvore, a oslobođeni su tek na intervenciju brigadira Lazara Sočice.¹¹⁹ U dokumentu od 17. 07. 1898. godine Lazar Sočica poziva Jevta Nikolića da odredi Dužanima put kuda da vode stoku da bi je napojili. Lazar Sočica kaže da je Jevto Nikolić, kada je dolazio prošlog puta sa serdarom Jogašem Radovićem, obećao da će ponovo doći da odredi ovaj put, i on mu traži da dođe što prije, jer oko puta izbijaju česte svađe.¹²⁰

Postoji nekoliko dokumenata u kojima crnogorska mitropolija odgovara Jevtu Nikoliću na pisma koja je on slao zbog sporova vezanih za neke sveštenike. Tako mitropolit Ilarion Roganović kaže da je razumio spor popa Stevana i naređuje da on plati crkvi dva talijera, jedan talijer kapetanu, kao i da ta stvar ubuduće bude mirna.¹²¹ Mitropolit Ilarion Roganović u dokumentu od 18. 12. 1874. godine naređuje da podjela inarije u Župi ostane kao što je bila ranije, te da je zahtjev popa Rista Miletića za novom podjelom bez osnova. Zatim se traži da se izvidi spor

---

¹¹⁹ Žalba čete oficira Mirka Gezovića upućena brigadiru Lazaru Sočici, 14. 09. 1898. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. III, br. 29.

¹²⁰ Vojvoda Lazar Sočica, Goransko – članu Velikog suda Jevtu Nikoliću, 17. 07. 1898. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. III, br. 14.

¹²¹ Mitropolit Ilarion – Jevtu Nikoliću, 12. 04. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 20.

između popa Rista i popa Mirka oko 20 ovaca, koje je pop Risto uzeo iz inarije popa Mirka. Ako se dokaže da ih je uzeo, onda pop Risto treba da ih vrati.¹²² U dokumentu od 02. 05. 1875. godine mitropolit Ilarion Roganović napominje da crkva Svetog Luke u Župskom manastiru stoji već duže vremena nedovršena, i da se arenda od tekuće i prethodne godine upotrijebi za zidanje crkve. Zatim se naređuje glavarima i narodu da pomognu pri građenju crkve, u nadi da će to uraditi kao i njihovi preci.¹²³

U najvećem broju dokumenata vezanih za odnos Jevta Nikolića i podanika, imamo molbe, žalbe i preporuke, koje su upućene Jevtu Nikoliću. Petar Skadranin iz Danilovgrada moli Jevta Nikolića da mu pomogne da naplati novac koji mu je ostao dužan Bogdan Mehmedović, dok je Petar Skadranin držao trgovačku radnju u Nikšiću.¹²⁴ U dokumentu od 13. 06. 1895. godine Novak Bjeletić, koji se nalazio u cetinjskom zatvoru, prvo optužuje Gligora Vujovića za ubistvo jednog hercegovačkog bjeGUNCA, a zatim opisuje kako je ovaj to uradio. On kazuje da je Hercegovac, zbog toga što je bila noć i pao snijeg, morao da svrati u kuću Gligora Vujovića. On je Gligoru objasnio da bježi u Crnu Goru, zamolio ga da ga odvede u Nikšić i zato mu ponudio 16 fiorina. Novak Bjeletić dalje kaže da je Gligor Vujović, kad je saznao da ovaj ima 300 fiorina kod sebe, pristao da ga odvede. Međutim, on ga je namjerno poveo pogrešnim putem, zatim ga ubio i uzeo mu sve pare, sat i pušku.¹²⁵ Stanka Džika

---

¹²² Mitropolit Ilarion – Jevtu Nikoliću, 18. 12. 1875. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 21.

¹²³ Mitropolit Ilarion – Jevtu Nikoliću, 2. 05. 1875. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. II, br. 8.

¹²⁴ Petar Skadranin, Danilovgrad – Jevtu Nikoliću, 13. 07. 1892. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIII, f. X, o. I, br. 18.

¹²⁵ Novak Bjeletić – predsjedniku Okružnog suda Jevtu Nikoliću, 13. 06. 1895. godine, DACG, AON, FJMN, k. IX, f. XV, o. I, br. 20.

žalila se okružnom sudiji Jevtu Nikoliću da joj je kapetan Petar Simov uzeo dvije ovce da bi naplatio kaznu zbog otvaranja koverta, koju joj je bio poslao Okružni sud u Nikšiću. Ona kaže da je Okružni sud 1896. godine, dok je Jevto Nikolić bio njegov predsjednik, presudio da se Stanki Džiki vrati novac, koji su joj bili dužni neki ljudi. Ova zakonska potvrda poslata je kapetanu Petru Simovu koji je trebalo da je sprovede. Međutim, Stanka Džika je otvorila kovertu prije nego što je predala kapetanu. Iako se pravdala da nije znala da se koverta ne smije otvarati, kapetan Petar Simov prvo je naredio da se ona zbog toga kazni uzimanjem jednog vola, ali ga je poslije vratio. Zatim, kako se kaže u pismu, ovaj slučaj je predat Okružnom sudu u Nikšiću, i presuđeno je da Stanka plati 5 fiorina. Ona dalje kaže da su joj za isplatu ove kazne uzete dvije ovce, koje je ona bila ostavila za plaćanje poreza. U molbi traži od Jevta Nikolića, koji je tada bio član Velikog suda, da razmotri ovaj slučaj i vidi da li je ona trebalo da bude ovako strogo kažnjena.¹²⁶ U pismu koje Drago Vukotić šalje Jevtu Nikoliću, koji je tada bio član Velikog suda, imamo žalbu u kojoj on kaže da je otpušten sa posla u Okružnom sudu u Nikšiću, da je bio pisar, a tu je dužnost obavljao jedno vrijeme dok je Jevto Nikolić bio predsjednik Okružnog suda. On kazuje Jevtu da je otpušten bez razloga i moli ga da mu pomogne da nađe novi posao.¹²⁷ U dokumentu od 10. 02. 1898. godine Bekica Šobajić iz Nikšića moli Jevta Nikolića da razgovara sa predsjednikom Državnog savjeta Božom Petrovićem oko imanja koje je Bekica kupio kod njega. On moli Jevta da pita Boža da li mu pola novca može uplatiti kada bude rok za isplatu, a da mu za ostalu polovinu produži

---

¹²⁶ Stanka Milana Džika – članu Velikog suda Jevtu Nikoliću, 13. 12. 1897. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. II, br. 37.

¹²⁷ Drago Vukotić – članu Velikog suda Jevtu Nikoliću, 19. 12. 1897. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. II, br. 38.

rok. Šobaić piše Jevtu Nikoliću da je u teškoj finansijskoj situaciji, da ima dugove, kao i da zbog procedure ima problem da proda mlin.¹²⁸

Postoji veliki broj dokumenata u kojima su priznanice, koje su potvrđene u Okružnom sudu u Nikšiću, i koje govore o naplati i potraživanju dugova, kao i o pozajmljivanju novca. Limun Mrkov priznaje pred Okružnim sudom u Nikšiću da duguje Perku Đukanoviću 24 talijera, i da se obavezuje da će ih vratiti do Đurđevdana, a ako to ne uradi, Perko Đukanović taj dug može naplatiti od njegovog imanja.¹²⁹

Jevto Nikolić je bio komesar za podjelu zemlje u kolašinskom okrugu 1886. i 1887. godine. Crna Gora je dobila Kolašin nakon rata 1876–1878. godine, a Crnogorci su ga zvanično preuzeli od Turaka 23. septembra 1879. godine. Podjela zemlje u Kolašinu vršena je 1879. i 1880. godine. Međutim, zbog nepravilne podjele, knjaz Nikola je po treći put naredio podjelu zemlje u Kolašinu, a za izvršenje tog zadatka opunomoćio je vojvodu Đura Cerovića 1885. godine. Poslije određenog vremena, Đuro Cerović je zbog drugih obaveza napuštio ovaj posao, a konačnu podjelu zemlje u kolašinskom okrugu izvršili su Jevto Nikolić i komandir Boško Martinović.

Tridesetim članom Berlinskog kongresa bila su zagarantovana imovinska prava svim muslimanima koji su nakon rata 1876–1878. godine postali podanici Crne Gore. Nakon što je veliki dio muslimanskog stanovništva napustio Crnu Goru, Crnogorci koji su se naselili na njihovim imanjima bili su obavezni da im isplaćuju četvrtinu prihoda sa zemlje. Crnogorska vlast morala je pod pritiskom Osmanskog carstva da ispunjava ovu obavezu, dok se ne otkupe imanja od muslimana. Ministar

---

¹²⁸ Bekica Šobajić, Nikšić – članu Velikog suda Jevtu Nikoliću, 10. 02. 1898. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. III, br. 6.

¹²⁹ Priznanica o dugu Limuna Mrkova Perku Đukanoviću, 16. 04. 1892. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIII, f. X, o. I, br. 9.

crnogorske vojske, vojvoda Ilija Plamenac u ime Državnog savjeta naređuje Jevtu Nikoliću da ukoliko kome da na korišćenje turske livade, treba osigurati četvrtinu, koja će se dati Turcima, vlasnicima imanja.¹³⁰

Zemlja u kolašinskom okrugu je najvećim dijelom podijeljena vojnicima gornjemoračkog, donjemoračkog i rovačkog bataljona. Ko nije učestvovao u ratu 1876–1878. godine, teže je dobio zemlju. U dokumentu od 07. 10. 1886. godine Božo Petrović obavještava serdara Mira Pavićeva da je Periša Drljević, koji nije učestvovao u ratu, pitao da li može da dobije zemlju u Kolašinu. Božo Petrović zahtijeva da se ne pravi izuzetak, već da se Periši Drljeviću dodijeli zemlja, samo ako je to već ranije rađeno u sličnim slučajevima.¹³¹

Glavari i poznatiji građani dobijali su veće površine zemlje, i to je najčešće bila darovna zemlja koju je dodjeljivao knjaz Nikola. Marko Petrović je obavijestio komandira Boška Martinovića da je vojvoda Šole Radović podnio molbu knjazu Nikoli za dobijanje državne zemlje, pošto mu to prethodno nije omogućio vojvoda Đuro Cerović. Knjaz je odlučio da se Šolu Radoviću da 10 rala zemlje u Rogoborima i kuća Mekića u kolašinskoj varoši.¹³² Marko Popov Dragović moli knjaza Nikolu da mu da zemlju u Kolašinu, nakon čega je vojvoda Đuro Cerović obavijestio komandira Boška Martinovića i Jevta Nikolića da je knjaz Nikola naredio da se Marku Popovu Dragoviću dodijeli 8 rala zemlje u Rogoborima.¹³³

---

¹³⁰ U ime Državnog savjeta, vojvoda Ilija Plamenac – Jevtu Nikoliću, Kolašin, 1887. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. II, br. 36.

¹³¹ Predsjednik Državnog savjeta, ministar unutrašnjih djela, Božo Petrović – serdaru Miru Pavićevu, Kolašin, 07. 10. 1886. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. I, br. 19.

¹³² Marko Petrović, Cetinje – komandiru Bošku Martinoviću, 16. 03. 1886. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. I, br. 5.

¹³³ Molba Marka Popova Dragovića upućena knjazu Nikoli, 13. 03. 1886. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. I, br. 3.

Da je ova zemlja dodijeljena, potvrđuje i protokol o darovanoj zemlji u kolašinskom okrugu, od 30. 03. 1886. godine, u kome se navodi da je vojvoda Šole Radović dobio 10 rala zemlje u blizini ušća Plašnice u Taru i kuću u Kolašinu, koja je u periodu turske vladavine pripadala Mekićima. Ovđe se i potvrđuje da je Marko Popov Dragović dobio 8 rala zemlje u Rogoborima.¹³⁴ U dokumentu od 14. 06. 1886. godine kapetan Mirko Bajić poručuje komandiru Bošku Martinoviću i Jevtu Nikoliću da je Ilija Plamenac naredio, po visokom nalogu knjaza Nikole, da se kapetanu Jevremu Dragoviću da zemlja u Rogoborima. Jevto Nikolić i Boško Martinović odmah su odgovorili da su dodijelili kapetanu Jevremu Dragoviću 5 kosa livade.¹³⁵ Po naredbi knjaza Nikole dodijeljeni su kuća i 15 rala zemlje serdaru Peru (Matanoviću).¹³⁶

Molbe za dobijanje zemlje upućivali su i siromašni ljudi. To potvrđuje molba u kojoj Vaso Nišavić moli knjaza Nikolu da mu se ne oduzme ralo zemlje koje je dobio, neposredno nakon završetka rata 1876–1878. godine, kada se doselio u Kolašin. Prije doseljenja on je živio u Bijelom Polju, a žali se da ima 7 članova porodice, pa bi mu zbog toga trebalo još zemlje. U odgovoru na ovu molbu vojvoda Đuro Cerović obavjestio je komandira Boška Martinovića i Jevta Nikolića da je knjaz Nikola naredio da se Vasu Nišaviću ne oduzme ralo zemlje, ali da je takođe ne može ni prodati.¹³⁷

---

¹³⁴ Protokol o darivanoj zemlji u kolašinskom okrugu, 30. 03. 1886. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. I, br. 9.

¹³⁵ Kapetan M. Bajić – komandiru Bošku Martinoviću i Jevtu Nikoliću, Kolašin, 14. 06. 1886. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. I, br. 16.

¹³⁶ Naredba za dodjelu zemlje Peru (Matanoviću), nije datirana, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. II, br. 63.

¹³⁷ Molba Vasa Nišavića upućena knjazu Nikoli, 19. 09. 1886. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. I, br. 4.

Neki ljudi bili su nezadovoljni načinom podjele zemlje, pa su se žalili knjazu i centralnim organima vlasti. Takav je, na primjer, slučaj Laza Anđelića. U dokumentu iz oktobra 1886. godine Lazo Anđelić je poručio Jevtu Nikoliću da je knjaz Nikola naredio da dobije zemlju u Kolašinu kao „najbolji Rovčanin ili Moračanin”.¹³⁸ Međutim, početkom novembra predsjednik Državnog savjeta Božo Petrović obavještava serdara Mira Pavićeva i Jevta Nikolića da knjaz Nikola nije ništa obećao Lazu Anđeliću i ukoliko ovaj odbije zemlju koju mu nudi komisija, da se ta zemlja da drugome.¹³⁹ Desetak dana kasnije oficir Sava Ivanović opominje da se Lazo Anđelić žalio kod knjaza Nikole zato što mu je Jevto Nikolić oduzeo 18 rala zemlje i kuću, koje mu je prethodno dodijelio.¹⁴⁰ U dokumentu, koji su najvjerojatnije poslali građani kolašinskog okruga koji su bili nezadovoljni načinom podjele zemlje, navodi se da je Jevto Nikolić prilikom podjele zemlje imao propusta, i da se ne radi sve kako je knjaz Nikola naredio. Ovđe se kaže da su neke kupovnice za zemlju kupljene nezakonito, a neke zakonite kupovnice nijesu izvršene. Na kraju se traži odgovornost Jevta Nikolića i vojvode Đura Cerovića za sve što nije urađeno po propisu.¹⁴¹

Gavro Vuković je tražio od Jevta Nikolića da, po naredbi knjaza Nikole, precizno obilježi zemlju Gavrovog brata (koji je umro) u Kolašinu.¹⁴² U dokumentu od 05. 06. 1887. godine,

---

¹³⁸ Lazo Anđelić – Jevtu Nikoliću, Kolašin, oktobar 1886. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. I.

¹³⁹ Božo Petrović – serdaru Miru Pavićevu i Jevtu Nikoliću, 06. 11. 1886. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. I, br. 23.

¹⁴⁰ Dežurni oficir Sava Ivanović – Jevtu Nikoliću, 18. 11. 1886. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. I, br. 42.

¹⁴¹ Žalba, građana nezadovoljnih načinom podjele zemlje u kolašinskom okrugu, upućena Jevtu Nikoliću, nije datirana, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. II, br. 40.

¹⁴² Gavro Vuković – komesaru Jevtu Nikoliću, Kolašin, nije datiran, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. II, br. 69.

kapetan Jezera, Živko Šibalića obavještava Jevta Nikolića da je sva zemlja u njegovoj kapetaniji data po naredbi i da je on svoje račune predao Ministarstvu unutrašnjih djela.¹⁴³

U većim sudskim postupcima, koji su vođeni u Crnoj Gori u drugoj polovini XIX vijeka, lokalni organi vlasti su suprotstavljene stavove prosljeđivali višim sudskim instancama, a strana koja je bila nezadovoljna presudom apelirala je kod knjaza Nikole, koji je donosio konačnu odluku u sporu. Zakonskim propisima, koje su centralni organi slali lokalnim organima vlasti i vojnim funkcionerima u Crnoj Gori sedamdesetih godina XIX vijeka, regulisani su trgovina, svjedočenje, obaveze vojske na frontu i u državnim radovima, kao i kazne za različita krivična djela. Stanovništvo nikšićke nahije i crnogorski iseljenici, koji su se preselili u Srbiju, slali su pisma i molbe okružnom sudiji Jevtu Nikoliću, u kojima su tražili pomoć u rješavanju različitih problema. Radi poboljšanja komunikacije i transporta u najvećoj nahiji u Crnoj Gori, 1898. godine izvršena je popravka kolskih puteva u Nikšiću i okolini. Prilikom podjele zemlje u novooslobođenim oblastima, nakon rata 1876–1878. godine, prednost su imali vojnici, a zbog obaveza preuzetih tridesetim članom Berlinskog kongresa, crnogorska vlast je morala garantovati imovinska prava muslimanima.

Lična dokumenta Jevta Miletina Nikolića

Što se tiče ličnog života Jevta Nikolića, postoje dokumenta koja se odnose na vršenje njegove funkcije, zatim prepiska sa nekim crnogorskim glavarima, porodična pisma, odgovori na tužbe i setencije o prodaji zemljišta.

U dokumentu od 30. aprila 1896. godine predsjednik Državnog savjeta Božo Petrović piše Jevtu Nikoliću, da po čestim kaziva-

---

¹⁴³ Kapetan Živko Šibalića – Jevtu Nikoliću, 05. 06. 1887. godine, DACG, AON, FJMN, k. XI, f. VIII, o. II, br. 23.

njima i žalbama parničara kojim on sudi, ima jedan loš običaj da im se obraća ružnim riječima prilikom suđenja. Božo Petrović mu dalje kaže da razumije njegov teški položaj, i da ljudi možda iz neznanja ili iz nekog drugog razloga daju povoda jednom sudiji da izađe iz takta, ali da u takvim situacijama, on nipošto ne smije govoriti ružne riječi parničarima, nego ih kazniti na drugi način i naučiti na red, pristojno ponašanje i poslušnost. Na kraju, Božo Petrović piše Jevtu Nikoliću da je ovo samo opomena i savjetuje ga da ubuduće promijeni ponašanje u sudnici, inače će sljedeći put biti pozvan na odgovornost.¹⁴⁴

U dva dokumenta u kojima Jevto Nikolić piše Božu Petroviću o sporu bratstava Raičevića i Rastića u Ozrinićima, može se uvidjeti netrpeljivost između njega i vojvode Đura Cerovića, otkad je ovaj doselio u Ozriniće. U prvom dokumentu Jevto Nikolić govori o sporu pomenutih bratstava oko zimskih stočnih stanova (vatana) u Čeranića gori. Jevto Nikolić kaže da je on graničio ove vatane još 1864. godine, i da je kada je izbio ovaj spor, otišao ponovo na lice mjesta, pokazao će su granice, kleo se o tome, i dostavio izvještaj Velikom sudu (25. 05. 1895. godine). No, kako datim razgraničenjem nije bilo zadovoljno bratstvo Rastića, koje je tvrdilo da granicu treba drugačije postaviti, a uz koje je bio vojvoda Đuro Cerović, Veliki sud dao je priliku i njima da se zakunu i na kraju donio odluku da su oni u pravu. Zbog toga Jevto traži da se njegovo izvješće o ovom sporu da na uvid knjazu Nikoli, pri tom moleći ga da pošalje jednu jaku komisiju od sto cekina, da izvidi situaciju na licu mjesta i da se upozna sa time kako je stvar tekla od početka podjele 1864. godine. Dalje, Jevto Nikolić kaže da je spreman da plati novčanu kaznu ako ne bude uspio sudskim putem da dokaže da je u pravu. Na kraju, on se otvoreno žalio na ponašanje vojvode Đura

---

¹⁴⁴ Predsjednik Državnog savjeta, Ministar unutrašnjih djela Božo Petrović – Jevtu Nikoliću, 30. 04. 1896. godine, DACG, AON, FJMN, k. IX, f. XV, o. I, br. 22.

Cerovića od kada je došao u Ozriniće i kaže da on to više ne može trpjeti, pa zato traži od Boža Petrovića da uvjeri knjaza Nikolu da preispita datu situaciju.¹⁴⁵ U drugom dokumentu Jevto Nikolić piše da pošto nije dobio odgovor na prvo pismo, neki Raičevići (Sava Raičev i Vidak Ilijin) su odlučili da odu na Cetinje da traže da se sačeka sa izvršenjem odluke Velikog suda dok ne dođe neko sa Cetinja na lice mjesta.¹⁴⁶ U dokumentu od 21. 12. 1895. godine Božo Petrović obavještava Jevta Nikolića da je primio oba njegova pisma oko spora u Čeranića gori, da je Veliki sud donio odluku o tome, a da su nezadovoljni apelirali kod knjaza Nikole. Međutim, knjaz je odobrio odluku Velikog suda, pa Božo Petrović kazuje Jevtu Nikoliću da se on tu više ne može, niti želi miješati. On dalje preporučuje Jevtu Nikoliću da sačeka priliku kad dođe na Cetinje da o ovom slučaju izvijesti knjaza Nikolu. Na kraju Božo Petrović čestita predstojeće novo-godišnje i božićne praznike.¹⁴⁷

U dokumentu koji je Jevto Nikolić pisao upravniku nikšićke nahije Šaku Petroviću, Jevto Nikolić odgovara na tužbu koju je protiv njega podnio mitropolitu Mitrofanu Banu, pop Đorđe Milanović. U tužbi se kaže da je Jevto Nikolić uvrijedio sveštenstvo svojim ponašanjem na Bogojavljenje (06/19. januar 1893. godine). U odgovoru Jevto Nikolić optužuje popa Đorđa da je vršio službu van svoje parohije. On navodi da je čitavoj nikšićkoj varoši poznato da je pop Jovo Radonjić dobio naredbu

---

¹⁴⁵ Jevto Nikolić – Ministru unutrašnjih djela, predsjedniku Državnog savjeta Božu Petroviću, 09. 12. 1895. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIV, f. XI, o. I, br. 90.

¹⁴⁶ Jevto Nikolić – Ministru unutrašnjih djela, predsjedniku Državnog savjeta Božu Petroviću, 18. 12. 1895. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIV, f. XI, o. I, br. 78.

¹⁴⁷ Predsjednik Državnog savjeta Božo Petrović – Jevtu Nikoliću, 21. 12. 1895. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIV, f. XI, o. I, br. 70.

od mitropolita Mitrofana Bana, u kojoj se kaže da su njeguške, cetinjske i dobrocke kuće pripale njegovoj parohiji i da on u njima ima pravo da obavlja svešteničke dužnosti. Dalje, on kaže da je sa još nekoliko ljudi na Bogojavljenje šedio u jednoj kafani, dobrocke garde, kada je pop Jovo Radonjić ušao unutra. Oni su svi tada ustali i ispoštovali sve po zakonu prilikom vršenja svešteničkog obreda. Dalje, Jevto Nikolić piše da nije prošlo mnogo vremena od odlaska popa Jovana, kada je u istu kafanu došao pop Đorđe Milanović da obavi obred koji je već izvršio pop Jovan. Tada su se svi začudili, no ipak su ustali, sem Jevta Nikolića, zbog čega je pop Đorđe podnio tužbu protiv njega. Jevto Nikolić dalje kaže da on nije ustao zato što je već obavio svoju dužnost prema crkvi kada je dolazio pop Jovan, pri čemu on ne krije da nema simpatije prema popu Đorđu. Na kraju, Jevto Nikolić piše da dok Šako Petrović nije došao u Nikšić, nije uopšte išao u crkvu, a da je poslije toga redovno pošećuje, da je svoju decu krstio pod Ostrogom i da je svog sveštenika dobio od mitropolita Visariona Ljubiše.¹⁴⁸ Povodom istog slučaja, Jevto Nikolić navodi da on nikada nije uvrijedio sveštenstvo i da ni u tursko doba popovi nijesu uzimali jedni drugima parohije. Zatim, on traži da se uvidi ponašanje popa Đorđa, koji napada i druge ljude kao na primjer Mata Katurića.¹⁴⁹ Da Jevto Nikolić nije imao simpatije prema popu Đorđu Milanoviću, govori dokument u kojem on poručuje Mitrofanu Banu da ukoliko pop Đorđe bude prisutan određenom događaju, on neće biti tu.¹⁵⁰

---

¹⁴⁸ Jevto Nikolić – Upravniku nikšićke nahije Šaku Petroviću, 1893. godina, DACG, AON, FJMN, k. IX, f. XV, o. I, br. 14.

¹⁴⁹ Jevto Nikolić – Upravniku nikšićke nahije Šaku Petroviću, 1893. godina, DACG, AON, FJMN, k. IX, f. XV, o. I, br. 15.

¹⁵⁰ Jevto Nikolić – mitropolitu Mitrofanu Banu, nije datiran, DACG, AON, FJMN, k. IX, f. XV, o. I, br. 26.

U dokumentu od 31. 01. 1885. godine Jevto Nikolić se žali Šaku Petroviću zato što oko desetak kuća Nikolića iz Ozrinića nije dobilo zemlju, koju im je bio obećao knjaz Nikola. Jevto Nikolić kaže da je knjaz obećao, kad je 1880. godine dijelio zemlju u nikšićkom polju, Ozrinićima, a među njima i Nikolićima (Savu Markovu, Krstu Nikoliću, Zrnu Boškovu, Šulu Dragićevu, Mihailu Šulovu, Špiru Vaskovu, Novici Vaskovu i Periši Parovu) po ralo i po zemlje. Knjaz je dalje naredio da se ostatak zemlje u Ozrinićima podijeli vojsci. No, pošto je Jevto Nikolić izašao iz komisije za podjelu zemlje, komandir Boško Martinović je podijelio zemlju tako da pomenuti Nikolići nijesu dobili ništa u nikšićkom polju, pa su oni došli kod Šaka Petrovića da se žale.¹⁵¹

U pismu koje šalje Marko Miljanov Popović imamo njegov odgovor na ponudu koju mu je Jevto Nikolić poslao oko prodaje neke kuće. Na početku Marko Miljanov kaže koliko mu Jevto Nikolić traži za kuću (200 fiorina) i smatra da je to dosta visoka cijena. Dalje, on piše Jevtu Nikoliću da se nije mnogo interesovao da sazna za njegovu tešku finansijsku situaciju. Marko Miljanov kaže da je svima poznato da nije bio trgovac, da više nije crnogorski glavar koji se izdržava iz državne kase (Marko Miljanov je 1883. godine došao u sukob sa knjazom Nikolom, nakon čega je živio povučeno u Medunu) i da nema zemlje u Crnoj Gori ni da oku pšenice posije. Na kraju, Marko Miljanov kazuje Jevtu Nikoliću da iako mu skupo prodaje kuću, on će je kupiti, s tim da prvo Jevto sredi zakonsku osnovu ove prodaje.¹⁵²

U fondu Jevta Miletina Nikolića postoji govor koji je posvećen knjazu Nikoli, povodom obnavljanja Nikšića 1885. godine.

---

¹⁵¹ Jevto Nikolić – Upravniku nikšićke nahije Šaku Petroviću, 31. 01. 1885. godine, DACG, AON, FJMN, k. X, f. V, o. V, br. 2.

¹⁵² Marko Miljanov, Medun – Jevtu Nikoliću, 19. 02. 1894. godine, DACG, AON, FJMN, k. IX, f. XV, o. I, br. 18.

U ovom dokumentu se kazuje „da je srećan dan bio za Crnu Goru kada je knjaz zajedno sa svojom hrabrom vojskom oslobodio Nikšić”. Zatim se kaže „da je srećan taj dan kad je knjaz ušao u obnovljeni Nikšić, a koji je obnovio sa njegovim vjernim narodom”. Dalje se u ime građanstva i čitave varoši knjazu čestita novi Nikšić, a na kraju se izražava želja da knjaz proživi što duže za sreću i slavu njegovog naroda.¹⁵³

Među dokumentima je setencija kojom Islam-beg Mušović prodaje Jevtu Nikoliću svoju zemlju u Prijespi, po cijeni od 11 talijera po ralu. Punomoćnik porodice Mušović je Sava Pavićević, a na ovu prodaju bez pogovora su pristala Islam-begova braća Osman i Nezir, kao i njihova majka. Svjedoci ove setencije su Mehmed Askov, Salko Odžić i svjedok pisac Simo Samardžić.¹⁵⁴ U drugoj setenciji imamo razmjenu zemljišta između Jevta Nikolića i Sima Vukeljina Varajića u OZRINIĆIMA. Simo Varajić je dao Jevtu Nikoliću zemlju u okrajcima Varajića, a Jevto Nikolić njemu pored dva rala u OZRINIĆIMA daje i tri rala zemlje od Adema Adžimusića i plus dodaje novca u iznosu od četrdeset fiorina.¹⁵⁵

Sinovac Jevta Nikolića Banjo traži od svoga strica da mu pošalje 50 fiorina da vrati dug Nešku Gošovu. On ga moli da mu pošalje pare kroz dvadeset dana da ne bi morao da prodaje svojih 40 ovaca da bi namirio dug. Dalje, Banjo Nikolić piše svom stricu da ako mu pozajmi te pare, on će se truditi da mu ih što prije vrati, a ako ne bude mogao, onda će doći 15 dana da mu pomogne u izgradnji kuće. Na kraju objašnjava kako je u njegovoj porodici

---

¹⁵³ Govor posvećen knjazu Nikoli povodom obnavljanja Nikšića 1885. godine, DACG, AON, FJMN, k. IX, f. XV, o. I, br. 9.

¹⁵⁴ Setencija o prodaji zemlje Islam-bega Mušovića Jevtu Nikoliću, 31. 01. 1891. godine, DACG, AON, FJMN, k. IV, br. 138.

¹⁵⁵ Setencija o razmjeni zemljišta između Jevta Nikolića i Sima Vukeljina Varajića, 27. 03. 1895. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIV, f. XI, o. I, br. 13.

veoma teška situacija, jer su u velikim dugovima i da će morati da prodaju određeno imanje da bi te dugove vratili.¹⁵⁶ U drugom pismu Milan Nikolić iz Srbije, takođe sinovac Jevta Nikolića, žali se svome stricu zašto mu nije poslao nijedno pismo u prethodne četiri godine. Zato ga on moli da mu odgovori na ovo pismo i napiše ima li šta novo kod njega.¹⁵⁷

U dokumentima se govori o naplati i potraživanju dugova između Jevta Nikolića i nekih ljudi. Tako u jednom dokumentu J. Memedović obavještava Jevta Nikolića da mu šalje 5 fiorina, koje je Jevtu Nikoliću dugovao Adem Zvizdić, i moli ga da mu pošalje priznanicu o tome.¹⁵⁸ U dvije naredbe sa Cetinja se traži da Jevto Nikolić isplati dug popu Mirku Vojinoviću. U prvom dokumentu od 22. 06. 1893. godine Državni savjet obavještava Jevta Nikolića da je protiv njega pop Mirko podnio tužbu zbog toga što mu nije vratio novac u iznosu od 25 talijera, koje mu je pozajmio 1876. godine. Državni savjet, dalje, obavještava Jevta Nikolića da pop Mirko za ovaj dug ima priznanicu, pa traži od njega da mu podmiri ovaj novac.¹⁵⁹ U drugom dokumentu od 07. 12. 1893. godine Ministarstvo unutrašnjih djela šalje naredbu Jevtu Nikoliću da će ukoliko ne podmiri ovaj novac popu Mirku Vojinoviću, sa Cetinja biti poslat čovjek koji će te pare naplatiti od njega, i kome će Jevto Nikolić morati da plati sve putne troškove.¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ Banjo Nikolić – Jevtu Nikoliću, nije datiran, DACG, AON, FJMN, k. X, f. VII, o. V, br. 19.

¹⁵⁷ Milan Nikolić – Jevtu Nikoliću, 29. 08. 1893. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIII, f. X, o. II, br. 25.

¹⁵⁸ J. Memedović – Jevtu Nikoliću, 21. 02. 1893. godine, DACG, AON, FJMN, k. 4, br. 143.

¹⁵⁹ Državni savjet, V. Plamenac – Jevtu Nikoliću, 22. 06. 1893. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIII, f. X, o. II, br. 16.

¹⁶⁰ Ministarstvo unutrašnjih djela – Jevtu Nikoliću, 07. 12. 1893. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIII, f. X, o. II, br. 33.

Pet dana kasnije Jevto Nikolić objašnjava Državnom savjetu kako je došlo do ovoga duga prema popu Mirku Vojinoviću i zašto on ne treba da mu ga vrati. On kazuje da je prije polaska sa svojim bataljonom u rat u Hercegovinu 1876. godine, uzeo od popa Mirka 25 talijera da se isplati majstorima koji su radili na crkvi u Župi. On je tada uzeo i 20 talijera od Novaka Četkova za iste usluge, a Spasoju Buvi je za usluge radnicima u njegovoj krčmi trebalo isplatiti 55 talijera, tako da je ukupna suma iznosila 100 talijera. Nakon što su završeni poslovi na crkvi 1882. godine, u Župu je došao mitropolit Visarion Ljubiša koji je naredio da se isplate svi dugovi oko rada na crkvi, među kojima su bili i ovi iz 1876. godine. Računi su podneseni vojvodi Đuru Ceroviću u Nikšiću 1883. godine i on ih je potvrdio da se isplate po priznanicama. Međutim, samo je Spasoje Buva prihvatio isplatu duga, dok su pop Mirko i Novak Četkov tražili dobit na pozajmljene pare, pa se zbog toga išlo na Cetinje pred Veliki sud, da bi na kraju knjaz Nikola odlučio da im se dobit isplati. Novaku Četkovu, koji je odmah otišao kod Visariona Ljubiše, isplaćena je dobit, kao što mu je Jevto Nikolić isplatio i glavnicu, dok je popu Mirku samo Jevto isplatio glavnice, a mitropolit Visarion Ljubiša iz nepoznatih razloga nije isplatio dobit. Zbog toga se Jevto čudi zašto on treba da isplati ovaj dug od dobiti i traži od Boža Petrovića da ga oslobodi od njega, kao i da se o ovome problemu sporazumije sa Đurom Cerovićem koji zna više o tome. Na kraju, Jevto Nikolić kaže da ako je dužan da služi državi, nije dužan da plaća izgradnju crkve.¹⁶¹ Nakon ovoga odgovora Jevta Nikolića, vjerovatno je Državni savjet promijenio odluku, jer u dokumentu od 24. 01. 1894. godine mitropolit Mitrofan Ban obavještava jeromonaha Teofana Đokovića u Župi da je manastir u Župi ostao dužan popu Mirku

---

¹⁶¹ Jevto Nikolić – Ministru unutrašnjih djela, predsjedniku Državnog savjeta, Božu Petroviću, 12. 12. 1893. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIII, f. X, o. II, br. 35.

25 talijera za dobit na pozajmljene pare Jevtu Nikoliću iz 1876. godine. Pošto je knjaz Nikola naredio da se ova dobit isplati popu Mirku, Mitrofan Ban naređuje jeromonahu Teofanu Đokoviću da to i uradi u prisustvu Jevta Nikolića, i da se od popa Mirka uzme priznanica o izmirenju duga.¹⁶² U dokumentu od 13. 03. 1874. godine Lazar Sočica traži od Jevta Nikolića da mu vrati novac koji mu je pozajmio u jesen prethodne godine.¹⁶³

Vojvoda Gavro Vuković tražio je od Jevta Nikolića da na način koji samo on zna, tiho i neprimjetno, sazna kakvi su ljudi Pušo Salatić, Jovan Gajović i Šujo Vujović koji žive u Hercegovini.¹⁶⁴

Jevto Nikolić se mnogo zalagao za izgradnju crkve u njegovom rodnom mjestu, u Ozrinićima. U ugovoru vezanom za izgradnju ove crkve, Ozriniće je predstavljao Jevto Nikolić. Po ovome ugovoru Marko Šabović, majstor iz Herceg Novog, obavezao se da će za tri godine završiti crkvu. U ugovoru se nabraja kolika treba da bude dužina, širina i visina crkve, zatim koliko treba da budu široki prozori, kakva treba da bude fasada itd. Ozrinići su preuzeli obavezu da nabave sav materijal za izgradnju crkve. Marko Šabović je po ugovoru trebalo da dobije 2300 fiorina za ovaj posao. Na kraju imamo potpise dogovorenih strana, a od Ozrinića prvi se potpisao Jevto Nikolić.¹⁶⁵ Postoji nekoliko priznanica i računa vezanih za izgradnju ove crkve. Tako u priznatici od 29. 09. 1897. godine Jevto Nikolić se obavezuje da će isplatiti 35 fiorina za krst

---

¹⁶² Miropolit Mitrofan Ban – jeromonahu Teofanu Đokoviću u Župi, 24. 01. 1894. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIII, f. X, o. III, br. 5.

¹⁶³ Lazar Sočica, Drobnjaci – načelniku Jevtu Nikoliću, 13. 03. 1874. godine, DACG, AON, FJMN, k. V, f. IV, o. I, br. 13.

¹⁶⁴ Vojvoda Gavro Vuković – Jevtu Nikoliću, 20. 06. 1895. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIV, f. XI, o. I, br. 35.

¹⁶⁵ Ugovor za izgradnju crkve u Ozrinićima, 24. 02. 1894. godine, DACG, AON, FJMN, k. XIII, f. X, o. III, br. 9.

---

u ozriničkoj crkvi.¹⁶⁶ U drugoj priznanici se potvrđuje da je Jevto Nikolić dao 16 fiorina za pozlatu krsta ozriničke crkve,¹⁶⁷ a u dokumentu od 28. 12. 1897. godine je račun, koji je poslat Jevtu Nikoliću za gromobran crkve, koji je izrađen u vojnoj radionici u Obodu na Cetinju. Račun je iznosio 68,50 fiorina.¹⁶⁸

Na osnovu ličnih dokumenata Jevta Nikolića mogu se videti osnovne karakteristike njegove ličnosti i način na koji je vršio funkcije u državnoj službi. Jevto Nikolić je često znao da bude strog prema podanicima, kao i da ljutito reaguje u sudnici, što je prouzrokovalo da se ljudi nezadovoljni ovakvim ponašanjem Jevta Nikolića žale centralnim organima vlasti na Cetinju. Ukoliko je smatrao da su centralni organi neopravdano preinačili njegovu odluku, Jevto Nikolić je bio uporan u odbrani svojih odluka i presuda.

---

¹⁶⁶ Priznanica vezana za izgradnju ozriničke crkve, 29. 09. 1897. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. II, br. 30.

¹⁶⁷ Priznanica vezana za izgradnju ozriničke crkve, 16. 11. 1897. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. II, br. 32.

¹⁶⁸ Račun vezan za izgradnju ozriničke crkve, 28. 12. 1897. godine, DACG, AON, FJMN, k. XV, f. XII, o. II, br. 39.